

Når bankers kundetiltak i møte med forbruker ikke lar seg gjennomføre

Samspeillet mellom hvitvaskingslovens plikter og utviklingen i finansavtalelovens rettsgrunnlag for avvisning og avvikling av kundeforhold, med særlig innblikk i tilfeller med befatning med virtuell valuta

Kandidatnummer: 289

Antall ord: 14 417

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10. mai 2023

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse.....	1
Liste over forkortelser.....	1
1. Innledning.....	4
1.1. Problemstilling og temaet.....	4
1.2. Rettslig plassering.....	5
1.3. Aktualitet.....	6
1.4. Metode og kildebruk.....	8
2. Antihvitvaskingssamarbeidet og dets sentrale institusjoner.....	9
2.1. Hvitvasking.....	9
2.1.1. Historiske trekk.....	9
2.1.2. Hvitvaskings sentrale komponenter og grunnene til å motvirke den.....	11
2.2. Sentrale regulatoriske organer og institusjoner.....	12
2.2.1. FATF.....	12
2.2.2. EBA.....	14
2.2.3. Finanstilsynet.....	15
2.2.4. Økokrim.....	16
3. Virtuell valuta.....	17
3.1. Fenomenet “virtuell valuta”.....	17
3.2. Begrepet i antihvitvaskingsregelverket.....	18
3.3. Teknologien og koblingen til hvitvasking.....	20
4. Finansrettslige plikter i antihvitvaskingsarbeidet.....	22
4.1. Finansavtaleloven som bakteppe for håndtering av hvitvasking.....	22
4.2. De-risking.....	24
4.3. Kontraheringsplikt.....	26
4.4. Tjenesteyterens plikt til å gjennomføre risikobaserte tiltak.....	26
4.5. Tjenesteyterens avviklingsplikt.....	28
4.5.1. Adgang til delvis avvikling og sperring.....	30
5. Håndtering av hvitvaskingsrisiko i møte med forbruker som har befatning med virtuell valuta.....	31
5.1. Kundetiltak og løpende oppfølging.....	31
5.2. Praksis.....	34
5.3. Tjenesteyterens avvisning av kundeforhold eller betalingsoppdrag.....	35
5.4. Tjenesteyterens oppsigelse av kundeforhold.....	38
5.5. Tjenesteyterens heving av kundeforhold.....	40
5.6. Tjenesteyterens avvikling av kundeforhold.....	41
6. Avsluttende bemerkninger.....	41
Kilderegister.....	45

Liste over forkortelser

AMLA	Anti-Money Laundering Authority
BNP	Bruttonasjonalproduktet
C	Compliant
CDD	Customer Due Diligence
CPS	Crown Prosecution Service
DeFi	Desentralisert finans
EBA	European Banking Authority
ECB	Den europeiske sentralbanken
EFTA	European Free Trade Association
EØS	Det europeiske økonomiske samarbeidsområde
ESA	EFTA Surveillance Authority
EU	Den europeiske union
FATF	Financial Action Task Force
FinKN	Finansklagenemnda
FN	De forente nasjoner
FSRBs	FATF-Style Regional Bodies
GBP	British pound sterling
IMF	Det internasjonale pengefondet
KYC	Know Your Customer
L\$	Linden Dollars
LC	Largely compliant
ML/TF	Money Laundering and the Financing of Terrorism
MT	Mistenkelige transaksjoner
NFT	Non-fungible tokens
NC	Non-compliant
OECD	Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling
P2P	Peer-to-peer

PEP	Politisk eksponert person
PC	Partially compliant
PST	Politiets sikkerhetstjeneste
WoW	World of Warcraft

1. Innledning

1.1. Problemstilling og temaet

FN antar at totalen av penger som blir hvitvasket er på rundt 2–5% av det globale BNP, som utgjør fra 715 milliarder til 1.87 billioner euro hvert år.¹ Formuene brukes ofte til finansiering av andre typer kriminalitet, senker skatteprovenyet, og medfører fare for nedbrytelse av tilliten til myndigheter, økning i korrupsjon og svekket konkurranse.²

Banker er blant finansinstitusjoner som skal hjelpe samfunnet å motvirke den ødeleggende effekten av hvitvasking gjennom forebyggende og avdekkende arbeid.³ Bankene er underlagt en rekke plikter som følger fra bl.a. finansavtaleloven⁴ og hvitvaskingsloven⁵, og skal i møte med sine kunder, herunder forbrukere, gjennomføre kundetiltak som vil tillate å avdekke indikasjoner på misbruk av den legale økonomien⁶ til hvitvaskingsformål. Samspillet mellom hvitvaskingsloven og finansavtaleloven er kompleks, og uriktig balansering av lovenes krav kan være til skade for forbrukere og finanssystemet.

I de siste årene ble reguleringsarbeidet for tilfeller der kundene har befatning med virtuell valuta særlig aktualisert, ikke minst på grunn av økning av interesse i virtuell valuta under koronapandemien.⁷ Samtidig pågikk arbeidet med den nye finansavtaleloven, som trådte i kraft 1. januar 2023. Denne oppgaven tar sikte på å analysere lovens egnethet til å styrke både forbrukerens posisjon og bankenes håndtering av hvitvaskingsrisiko. Bankenes håndtering av risiko i lys av pliktene nevnt i forrige avsnitt før den nye finansavtaleloven trådte i kraft er av særlig interesse. Etter hvitvaskingsloven skal “risikoen [...] identifiseres og *håndteres*”, istedenfor å fjernes “i sin helhet [...] uten god grunn”.⁸ Med “risiko” i denne oppgaven menes det risiko for hvitvasking, og begrepet i hvitvaskingslovens forstand vil bli behandlet i del 4.4.

Problemstillingen er om, og i så fall hvordan, kundens befatning med virtuell valuta påvirker bankenes håndtering av kundeforholdet, dersom denne håndteringen har vært rettmessig.

---

¹ Europol 1

² Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 34–38

³ Lov 1. juni 2018 nr. 23 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvitvaskingsloven) § 1 (1)

⁴ Lov 18. desember 2020 nr. 146 om finansavtaler (finansavtaleloven) § 4 (1)

⁵ Hvitvaskingsloven §§ 6, 9 og 21

⁶ Prop.92 LS (2019-2020) s. 375

⁷ Økokrim (2021) s. 4; Europol (2022) s. 12

⁸ Prop.40 L (2017-2018) s. 90

For å besvare oppgavens hovedspørsmål er det behov for å se på innholdet i kravet om “saklig grunn” i den gamle finansavtalelovens §§ 14 og 21⁹ sett i lys av hvitvaskingsloven § 21 om følger av at “kundetiltak ikke kan gjennomføres”. Dette medfører at det må sees hen til innholdet i “kundetiltak og løpende oppfølging” etter §§ 9, 12, 17 og 24. I lys av at det nå gjelder en ny finansavtalelov skal jeg knytte de gamle bestemmelsene med tilhørende praksis opp mot de nye presiserende rettsgrunnlagene i finansavtaleloven § 3-8, 4-1 (1), 4-43 (1), §§ 3-51 og 3-52.

1.2. Rettslig plassering

Hvitvasking som fenomen er rettslig definert og straffbart, men har ulik rekkevidde i straffelovens og hvitvaskingslovens forstand: Etter straffeloven § 337 bokstav a regnes det å yte “bistand til å sikre utbytte av en straffbar handling for en annen” som hvitvasking. Etter straffeloven § 337 bokstav b er det “konvertering eller overføring av formuesgoder” som “skjuler eller tilslører” utbyttet av en straffbar handling “han selv har begått”, som kalles for “selvvasking”.¹⁰ Dette utelukker at befatning med utbytte av en straffbar handling regnes som hvitvasking i straffelovens forstand, og en slik situasjon er dekket av straffeloven § 332 om heleri.

Hvitvaskingsloven derimot, slår disse to handlingene sammen, og gjør “hvitvasking” til et paraplybegrep. Etter hvitvaskingsloven § 2 bokstav a inngår handlinger etter både straffeloven § 332 og § 337 i definisjonen, og omfatter “alle praktiske tilfeller av befatning med midler fra straffbar handling”, jf. NOU 2016: 27 s. 113-114.

En slik løsning kan forklares av retts tekniske hensyn og ønske om å oppdage og forfølge straffbare forhold effektivt. Hvitvaskingsloven er ikke en straffelov, men er skapt med formål om å pålegge en rekke finansielle institusjoner¹¹ og tilsynsmyndigheter i § 43 (2) undersøkelses- og rapporteringsplikt¹² til Økokrim. Formålet med det er å “beskytte det finansielle og økonomiske systemet samt samfunnet som helhet ved å forebygge og avdekke at rapporteringspliktige brukes eller forsøkes brukt som ledd i hvitvasking”, jf.

hvitvaskingsloven § 1. Hvitvaskingsloven angir en rekke tiltak som rapporteringspliktige er pliktet til å gjennomføre i sitt arbeid, samt følger av at de ikke kan gjennomføres. Disse vil bli

---

⁹ Lov om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) 25. juni 1999 nr. 46

¹⁰ Rui (2012) s. 124

¹¹ “Rapporteringspliktige”, jf. hvitvaskingsloven § 2 bokstav c

¹² Hvitvaskingsloven §§ 25 og 26, § 46

behandlet i del 5. Samspeilet mellom finansavtalelovens regulering av finansmarkedet og hvitvaskingslovens plikter for banker i møte med forbruker står sentralt i denne oppgaven.

Hvitvaskingsregelverket er komplekst, og drives i stor grad av internasjonalt samarbeid. For å forstå utviklingen i nasjonal rett er det dermed viktig å forstå utviklingen i retningslinjer og anbefalinger hos de sentrale internasjonale organer og institusjoner, som Financial Action Task Force (FATF), European Banking Authority (EBA), og rollen til det nasjonale tilsynsorganet som heter Finanstilsynet. Selv om FATFs anbefalinger og retningslinjer, samt EBAs dokumenter er kategorisert som soft law som ikke er folkerettslig bindende for Norges myndigheter eller juridisk bindende for private aktører (f.eks. banker), har de stor gjennomslagskraft nasjonalt.¹³ Mekanismer bak dette uvanlige fenomenet ser jeg nærmere på i del 2.

1.3. Aktualitet

Befatning med midler som er vanskelige å spore er risikabelt for finansielle institusjoner, fordi det kan medføre administrativt- og straffeansvar.¹⁴ Fysiske penger som innhenter sin verdi fra troverdighet til staten og dens sentralbank, som også kalles for fiat,¹⁵ er det som tradisjonelt har vært brukt av kriminelle til hvitvaskingsformål. Grunnen til det er at fiat er vanskelig å spore, relativt lett å transportere, og gir adgang til å disponere midlene fritt etter ønske, noe som er mer problematisk med f.eks. kostbare gjenstander.

Fiat beholder sin status som førstevalg for hvitvasking på verdensbasis: I rapportene fra 2022 til Det amerikanske finansdepartementet og Europol opplyses det at bruk av virtuelle eiendeler for hvitvasking forblir langt under det for fiat, uten at den anslåtte fordelingen oppgis.¹⁶ Europol påpeker også at bruk av virtuelle eiendeler til kriminelle formål synker, og er anslått til å være mellom 0,34% og 23%, mens totalen av formuene øker.¹⁷ Samtidig påpekes det både av Europol og Økokrim at virtuell valuta mottas som betaling i etablerte kriminelle nettverk, uten at den nødvendigvis forlater internett, uten at den er virtuell valuta av lukket type. Ulike typer virtuell valuta kommer jeg til å behandle i del 3. Dette medfører at virtuell valuta har stor inneboende risiko for å bli benyttet til terrorfinansiering.¹⁸

---

¹³ Prop. 40 L (2017-2018) s. 10; Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 43

¹⁴ Prop. 40 L (2017-2018) s. 8, 142

¹⁵ Bolstad (2022)

¹⁶ Department of Treasury (2022) s. 41; Europol (2022) s. 2

¹⁷ Europol (2022) s. 5

¹⁸ Økokrim (2022) s. 5; Europol (2022) s. 16–17

Fenomenet terrorfinansiering er regulert av samme lov som hvitvasking. I juridisk litteratur er dette ansett som uheldig på grunn av store forskjeller i mekanismene som ligger bak fenomenene, og ulike tiltak som kan forhindre slik misbruk.¹⁹ På grunn av disse ulikhetene blir temaet terrorfinansiering ikke behandlet i oppgaven.

Behovet for et effektivt regelverk og håndhevingsmekanismer blir større på grunn av økning i eiere av kryptovaluta i Norge: I 2019 var 4% av befolkningen eiere av virtuell valuta, som økte til 7% i 2022, og nå er antatt å være på hele 10%, som tilsvarer 420 000 nordmenn.²⁰ En slik økning skaper bekymringer både hos nasjonale og internasjonale aktører: Økokrim og PST nevner i sin rapport at økt digitalisering og teknologisk utvikling gir større handlingsrom til kriminelle aktører, “både hva gjelder primærkriminalitet og hvitvasking”.²¹

Økokrim samler også statistikk om meldinger om mistenkelige transaksjoner (MT) fra rapporteringspliktige. Dataene viser at antall MT-meldinger har økt kraftig siden 2020: I 2018 var antall rapporter 10 748, med økning til 12 703 i 2020. I 2021 var antallet på 16 513, og i 2022 – på 19 782. Økningen fortsetter også i 2023, da det allerede i 1. kvartal ble det rapportert 5 731 MT, til forskjell fra 4 669 MT i 1. kvartal 2021.²² Det er ikke nødvendigvis direkte sammenheng mellom antall MT-meldinger og bruk av virtuell valuta til hvitvasking, men det sistnevnte har særlig økt under koronapandemien.²³

I tillegg har Russlands krigføring i Ukraina ført til økning i sanksjoner, som har medført en økning i forsøk på sanksjonsunngåelse. I situasjonen når stadig flere banker er sanksjonert av EU, og når nasjonale banker velger å stenge for transaksjoner fra Russlands ikke-sanksjonerte banker (som eksempelvis Nordea og Handelsbanken i Norge), er virtuell valuta et populært middel til pengeoverføringer på tvers av grenser.²⁴ Selv om ikke alle slike transaksjoner har tilknytning til kriminelle handlinger, øker det risikoen for misbruk av banksystemet, samt utbredt bruk av peer-to-peer-tjenester (P2P), som også er ansett som trussel.²⁵

Antihvitvaskingsarbeid er politisk lite kontroversielt både på nasjonalt og internasjonalt nivå.²⁶ Måloppnåelse er avhengig av tilgang på nødvendig kunnskap, effektive tiltak og

---

¹⁹ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 42

²⁰ Bjergaard (2021), Jordheim (2022)

²¹ Økokrim (2022) s. 4

²² Økokrim I

²³ Europol (2022) s. 12; Tennøe (2022); Kolakowski (2022)

²⁴ FOR-2014-08-15-1076

²⁵ Europol (2022) s. 9

²⁶ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 46

rutiner lokalt, og mangel på det ble avdekket av Finanstilsynet.²⁷ I Norge er det først og fremst banker som er utsatt for misbruk, ettersom de ofte står som siste ledd før midler oppnådd på bakgrunn av kriminell aktivitet brukes i den legale økonomien. Svært høy risiko for misbruk medfører at bankene har lovpålagt rapporterings- og opplysningsplikt til Økokrim, jf. hvitvaskingsloven § 26 (1), som kan tilrettelegge for etterforskning og straffeforfølgning.

1.4. Metode og kildebruk

Antihvitvaskingsarbeid er i stor grad preget av det som anses som soft law, som i realiteten kan beskrives som “politisk bindende”, hvor FATFs 40 anbefalinger står sentralt.²⁸ Det var også påpekt av den tidligere direktøren i EFTAs overvåkningsorgan (ESA) at FATF anbefalingene kan ha “vel så stor effekt som folkerettslige forpliktelser”.²⁹ Mekanismene som gir FATFs anbefalinger så stor gjennomslagskraft i regelutviklingsprosessen både nasjonalt og internasjonalt kommer jeg tilbake til i delen om sentrale organer og institusjoner.³⁰

Som følge av at det eksisterer et organ med 39 medlemmer, herunder 37 land, EU-kommisjonen³¹ og Golfrådet³², som driver med stadig utvikling av FATFs anbefalinger, er de “omfattende og dynamiske”.³³ I tillegg til FATFs anbefalinger utarbeides det dokumenter til både myndigheter og rapporteringspliktige, som gir veiledning om eksempelvis risikobasert tilnærming i banksektoren³⁴, slik at relevante aktører kan tilrettelegge for effektiv gjennomføring av FATFs anbefalinger.³⁵

FATFs anbefalinger gir stor inspirasjon til det europeiske og det norske regelverket, og det forsøkes å følge dem tett opp. Ved utarbeidelse av EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv ble det uttalt i fortalen at direktivet skal samsvare med kravene i anbefalingene.³⁶ Både fjerde og femte hvitvaskingsdirektiv har EØS-rettslig relevans, og landene kan “vedta strengere regler for å forebygge og avdekke hvitvasking”.³⁷ I tilfeller der anbefalingene ikke ble gjennomført

---

²⁷ Finanstilsynet (2022)

²⁸ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 46

²⁹ Utne (2019) s. 232

³⁰ Ibid. s. 247

³¹ Trondal og Knudsen (2020)

³² Leraand, Knudsen og Lundbo (2021)

³³ Utne (2019) s. 232

³⁴ FATF (2014)

³⁵ Utne (2019) s. 240

³⁶ Direktiv (EU) 2015/849 avs. 4; EØS-notat 2

³⁷ Prop. 40 L (2017-2018) s. 9

via direktivforpliktelser, ble de “hensyntatt ved utformingen av hvitvaskingsloven”.³⁸ Anbefalingene har dermed sterk indirekte direkte virkning.

Det samme gjelder øvrige dokumenter fra FATF, som typologistudier og veiledere. Typologistudier analyserer trender og metoder innen misbruk av markeder på ulike områder, som tar sikte på “å identifisere, vurdere og forstå” hvitvaskingsrisikoer.³⁹ Det er per i dag publisert 80 slike studier.⁴⁰ Veiledere er en annen kilde som inneholder detaljerte retningslinjer for effektiv etterlevelse av FATFs anbefalinger på ulike områder, og det finnes 37 slike veiledere per i dag.⁴¹ Veilederen til risikobasert tilnærming for virtuelle eiendeler inneholder for eksempel hele 109 sider.⁴² En uttalelse i forarbeidet til hvitvaskingsloven viser hvor alvorlig de blir sett på, og den heter at “[d]epartementet understreker at alle norske [“credit and financial institutions”] [...] forventes å gjøre seg kjent med [The Risk Factor Guidelines]”.⁴³

Med så mange tungtveiende internasjonale kilder og anbefalinger kan det norske regelverket for bekjempelse av hvitvasking se ut som toppen av et isfjell. Når det gjelder nasjonal håndtering og anvendelse av regelverket for virtuell valuta er det ikke mange rettssaker som kan opplyse spørsmålet, og ingen saker fra Høyesterett. Det finnes praksis fra Finansklagenemnda Bank (FinKN), med avgjørelser av varierende kvalitet. Avgjørelsene fra FinKN Bank er imidlertid ikke bindende, men tillegges vekt i bransjepraksis, og sees på som tilnærmet juridisk litteratur. Avgjørelsene kan også vise trender i innholdet i kravet om saklige grunner til avvisning og avvikling av kunder som har befatning med virtuell valuta. Hva Finansklagenemnda er og hvilken rolle den har i sammenheng med oppgavens tema behandler jeg i del 5.2.

---

³⁸ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 44

³⁹ Ibid.

⁴⁰ FATF 3

⁴¹ FATF 4, se delen om Guidance and Best Practices

⁴² FATF (2021)

⁴³ Prop. 40 L (2017-2018) s. 81

2. Antihvitvaskingssamarbeidet og dets sentrale institusjoner

2.1. Hvitvasking

2.1.1. Historiske trekk

Hvitvasking som fenomen antas å være er like gammelt som ideen om privat eiendomsrett.⁴⁴ Motivet bak hvitvasking⁴⁵ er økonomisk vinning som oppnås på andre sin bekostning, og med ønske om at den begåtte handlingen ikke oppdages. Meninger rundt oppfinnelse av begrepet “money laundering” er delt, men det antas at bruken av begrepet stammer fra 1920-tallet i USA, der ulike virksomheter ble brukt til å skjule utbytte av straffbare handlinger og unngå “straffeforfølgning for skatteunndragelse”.⁴⁶ USA var også det første landet som kriminaliserte hvitvasking i “Money Laundering Control Act” av 1986.⁴⁷

På 80-tallet førte fremveksten av narkotikakarteller i Sør-Amerika til globalisering og destabilisering av de internasjonale finansmarkedene. I 1988 ble FNs konvensjon mot narkotika det første steget i det internasjonale antihvitvaskingssamarbeidet gjennom dens krav om kriminalisering av hvitvasking av utbytte fra narkotikakriminalitet. Året etter ble FATF opprettet, og tidlig på 2000-tallet kom to ytterligere FN konvensjoner, Palermokonvensjonen mot transnasjonal organisert kriminalitet (2000) og FNs konvensjon mot korrupsjon (2003).⁴⁸ Konvensjonene er imidlertid ikke detaljerte, og har karakter av overordnede folkerettslige forpliktelser.⁴⁹

Norges arbeid mot hvitvasking er svært preget av internasjonal utvikling som drives av FATF og EU. EUs hvitvaskingsdirektiver har i hovedsak EØS-rettslig relevans; det er vedtatt seks direktiver, hvorav fjerde og femte hvitvaskingsdirektivene er gjennomført i hvitvaskingsloven og hvitvaskingsforskriften.⁵⁰ Det sjette direktivet er uten relevans for hverken nasjonal rett eller oppgaven, ettersom den gjelder kriminaliseringsforpliktelser.⁵¹ På grunn av at det er stor grad av internasjonal innflytelse på det nasjonale antihvitvaskingsarbeidet vil jeg senere i del 2.2 behandle de sentrale retningsgivende institusjonene og mekanismer bak disse.

---

⁴⁴ Rui (2012) s. 61

⁴⁵ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 25

⁴⁶ Ibid. s. 30

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid. s. 31

⁴⁹ Ibid. s. 47

⁵⁰ FOR-2018-09-14-1324

⁵¹ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 48

Den gjeldende hvitvaskingsloven trådte i kraft 15. oktober 2018, og gjennomfører EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv. Til forskjell fra straffeloven, som gjelder både fysiske og juridiske personer, opererer hvitvaskingsloven med en rekke nærmere definerte “rapporteringspliktige”. De er etter loven forpliktet til å gjennomføre undersøkelser og rapportering rundt mistenkelige transaksjoner, samt føre kontroll av kunder og forsikre tilstrekkelig kunnskap om disse (kjent som KYC-prinsippet, eller “know your customer procedures”⁵²), jf. § 4, jf. § 2 bokstav c.

Hvitvaskingsloven omfatter også regler for forebygging og avdekking av terrorfinansiering, men det faller utenfor oppgavens rekkevidde. I juridisk teori er en slik sammenføring kritisert, ettersom formålene til hvitvasking og terrorfinansiering er “vesensforskjellig[e]”.⁵³ Det største de har til felles er at begge handlinger er kriminalisert. Som det var nevnt handler hvitvasking om å få ulovlige midler inn i den legale økonomien, mens midlene til terrorfinansiering strømmer ut av den legale økonomien (i tillegg til andre mulige kilder). Rapporteringspliktige må forholde seg til lovens kobling mellom fenomenene, men i realiteten forskjellene mellom disse får “en viss betydning de lege lata ved tolkning og anvendelse av flere av lovens bestemmelser”.⁵⁴

Med rapporteringspliktige menes det slike juridiske personer som banker, kreditt- og finansieringsforetak, verdipapirsentraler, og andre juridiske personer som tilbyr økonomiske tjenester, jf. hvvl. § 4 (1). Det omfatter også slike juridiske og fysiske personer som revisorer, regnskapsførere, advokater, eiendomsmeglere mm., jf. hvvl. § 4 (2), men disse er ikke like aktuelle som tjenesteytere nevnte i paragrafens første ledd.

2.1.2. Hvitvaskings sentrale komponenter og grunnene til å motvirke den

Hvitvasking som prosess forklares ofte av en trefasemodell, som består av plassering, fordekking/tilsløring og integrasjon.⁵⁵ Gjenstandene for disse handlingene er verdier som stammer fra kriminell virksomhet, oftest i form av penger. Verdiene først settes inn på en bankkonto (fase 1), så flyttes disse pengene mellom flere konti eller brukes som investering, evt. kan disse faktureres fiktivt for tjenester eller salg som aldri ble i realiteten gjort (fase 2). Når pengene når fase 3 har de så stor avstand til den primære forbrytelsen, at summen ikke vekker mistanke, og lar seg bruke fritt i den legale økonomien.⁵⁶ Den akademiske

---

⁵² Prop. 40 L (2017-2018) s. 58

⁵³ Rui (2012) s. 67–69

⁵⁴ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 43

⁵⁵ Ibid. s. 27

⁵⁶ Ibid. s. 27–28

beskrivelsen kan imidlertid befinne seg langt fra virkeligheten. For å danne et bilde av hvitvasking som foregår reelt bruker FATF konkrete eksempler og samler disse i temarapporter.⁵⁷

FN antar at totalen av penger som blir hvitvasket årlig utgjør summer fra 715 milliarder til 1.87 billioner euro hvert år.⁵⁸ Som det var nevnt i del 1.1 pleier hvitvasking å produsere mer kriminalitet i et lukket landskap. Et slik adskilt finanslandaket i gråsonen kan true den lovlige økonomien og de statlige institusjoner, for uten motvirking kan det vokse og ha reell politisk og praktisk innflytelse som ikke er transparent og tilnærmet grenseløs, som var omtalt som tilfeller i deler av Sentral- og Vest-Afrika.⁵⁹

2.2. Sentrale regulatoriske organer og institusjoner

2.2.1. FATF

Financial Action Task Force (FATF) er et internasjonalt organ som ble etablert i 1989 i Paris for å forske på hvordan hvitvasking og terrorisme er finansiert, for å utvikle nye standarder for å forhindre slike ulovlige foretak og påfølgende skader som det globale samfunnet lider.⁶⁰ Organisasjonen ble først etablert av G7-landene for å begrense narkotikatrafikk gjennom kriminalisering av “bruken av inntekter fra slik virksomhet”⁶¹, og i tiden etter angrepene 11. september 2001 i USA startet FATF å utvikle seg som “leading global action against terrorist financing”.⁶² Fra 2012 ble arbeidet mot spredning av masseødeleggelsesvåpen inkludert i FATFs fokusområder.⁶³

FATFs anbefalinger, som angir omfattende og nyansert rammeverk for motvirking av hvitvasking, samt dens uttalelser, er ikke rettslig bindende, men over 200 land har forpliktet seg til å implementere FATFs 40 anbefalinger for å koordinert kunne motvirke organisert kriminalitet globalt.⁶⁴ Noen av landene deltar i arbeidet gjennom lokale FATF-Style Regional Bodies (FSRBs), som deltar i FATFs møter som assosierte medlemmer.⁶⁵ I tillegg deltar internasjonale organer som De forente nasjoner (FN), Verdensbanken, Det internasjonale

---

⁵⁷ FATF 3

⁵⁸ Europol 1

⁵⁹ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 34–38

⁶⁰ FATF 1

⁶¹ Utne (2019) s. 233

⁶² FATF (2018)

⁶³ Rui, Ringen, Rørholt (2021) s. 43

⁶⁴ Utne (2019) s. 238

⁶⁵ FATF 2

pengefondet (IMF) og Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) som observatører i FATFs møter.⁶⁶ Norge har vært et direkte medlem i FATF siden 1991.

På grunn av at FATFs anbefalinger ikke er direkte rettslig bindende, er det ikke mulig for FATF å gripe inn i enkeltsaker. FATF er imidlertid ikke begrenset til bare teoretiske problemstillinger: Organisasjonen har et håndhevingssystem⁶⁷ som gjenspeiler organisasjonens navn som “task force”.

Håndhevingssystemet består av to prosesser som heter landeksaminasjoner (“mutual evaluations”)⁶⁸, og oppfølgingstiltak. Evalueringene har to hovedkomponenter, som er effektivitet og teknisk compliance i gjennomføringen av FATFs anbefalinger og retningslinjer.⁶⁹ Evalueringene kan ta opptil 18 måneder å gjennomføre, og består av et samarbeid mellom FATFs spesialister (vanligvis 3 personer), representanter fra et land som gjennomgår evaluering, samt representanter fra andre medlemsland (opptil 5-7 personer) for å oppnå peer-reviewed kvalitet på arbeidet.⁷⁰

Etter det vil FATFs oppfølgingstiltak ta utgangspunkt i resultater av en evaluering etter den endelige rapporten er vedtatt, og kan bestå av plassering av et land i en svarteliste (“High-Risk jurisdictions subject to a Call for Action”, 3 land per i dag⁷¹), gråliste (“Jurisdictions under Increased Monitoring”, 25 land per i dag⁷²), eller under enten forsterket oppfølging (“enhanced follow-up”) eller en ordinær oppfølging (“regular follow-up”), som ikke har lister.⁷³ Tiltakene er gitt her fra den sterkeste reaksjonen til den svakeste.

Evalueringsrapportene omtales som “gjennomgående svært grundige”⁷⁴. Da Norge ble evaluert i 2012-2014 scoret det dårlig på hele 18 av anbefalingene, som førte til at landet ble plassert under forsterket oppfølgingsprosedyre. Den nyeste evalueringen i februar 2023 viste imidlertid at det er nå bare 3 anbefalinger som er “partially compliant” (PC), mens resten står som “compliant” (C) eller “largely compliant” (LC) (den siste og dårligste karakteren i

---

⁶⁶ Utne (2019) s. 238

⁶⁷ Rui, Ringen, Rørholt (2021) s. 43

⁶⁸ Utne (2019) s.235

⁶⁹ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 44

⁷⁰ FATF 5; Utne (2019) s. 236

⁷¹ FATF: High-Risk Jurisdictions subject to a Call for Action (2023)

⁷² FATF: Jurisdictions under Increased Monitoring (2023)

⁷³ FATF (2022) s. 13

⁷⁴ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 44

evalueringen er “non-compliant” (NC)). Norge er nå underlagt den ordinære oppfølgingsprosedyren.⁷⁵

Rapportene er imidlertid ikke helt fri for mangler. Da Norge ble evaluert for compliance på anbefaling nr. 25 som gjelder tiltak overfor trusters⁷⁶, fikk den karakter PC. Det ble senere påpekt at det ikke er tillatt å etablere trusters i Norge, fordi lovgivningen ikke anerkjenner disse.⁷⁷ Derfor ble det argumentert som urimelig å sette en dårlig karakter for compliance i noe som ikke eksisterer.⁷⁸ Rapportene tillegges imidlertid stor vekt i lovgivningsarbeidet, og kritikk behandles gjennomgående i forarbeidene til den gjeldende hvitvaskingsloven.⁷⁹

Dette er et meget omfattende arbeid, og per i dag finnes det hele 599 evalueringsrapporter.⁸⁰ Arbeidet er effektivt, fordi regelverket er detaljert og tar sikte på å være klartest mulig, og fordi FATFs virksomhet drives av profesjonelle fagkyndige og ikke er avhengig av politiske diskusjoner.⁸¹ Nettopp det siste er FATF imidlertid kritisert for. FATFs mandat er utformet av FATFs medlemsland⁸², og det er følgelig disse som bestemmer over “regelverket og evalueringsmetodologien” som både medlemslandene selv, og andre som sluttet seg til FATFs arbeid, gjennomgår.⁸³ Uten innflytelse på prosessene åpner det for å bruke evaluering og håndheving som politisk pressmiddel, og miljøet kan fremstå som “lukket og hemmelig”.⁸⁴

Fra et juridisk standpunkt er det påpekt at FATF tar lite hensyn til andre områder enn bekjempelse av hvitvasking, terrorfinansiering og spredning av masseødeleggelsesvåpen, slik at det ofte fremkommer motstridende interesser som ikke er veid opp av organisasjonen.⁸⁵ Dette blir noen ganger påpekt av FATF selv.⁸⁶ For antihvitvaskingsarbeidet i møte med forbruker er det særlig regler om databeskyttelse, personvern og rettigheter for mistenkte som kommer på spissen.

---

⁷⁵ FATF: Norway (2023)

⁷⁶ Simes og Sjøfjell (2021)

⁷⁷ Utne (2019) s. 242

⁷⁸ Utne (2019) s. 242

⁷⁹ Se f.eks. NOU 2016:27 s. 64

⁸⁰ FATF 5

⁸¹ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 46

⁸² FATF: Mandate (2019) avs. 1

⁸³ Utne (2019) s. 248

⁸⁴ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 46–47

⁸⁵ Ibid. s. 47

⁸⁶ FATF (2012) s. 10

2.2.2. EBA

European Banking Authority (EBA), som på norsk heter Det europeiske banktilsynet, er et EU-organ med formål om finansiell overvåkning, etablert i 2011 som en del av European System of Financial Supervision (ESFS). EBA har som formål å bidra til økonomisk stabilitet i EU gjennom et integrert, effektivt, ensartet og velfungerende banksystem ved å skape et rammeverk som kan anvendes av alle EU-medlemmer.⁸⁷ Blant EBAs prioriteter for 2023 er forbedring av EUs kapasitet til å bekjempe hvitvasking, herunder effektivisering av tilsyn og fremtidig overgang av seksjonen for antihvitvaskingsarbeidet til et nytt tilsynsmyndighet for bekjempelse av hvitvasking, Anti-Money Laundering Authority (AMLA).⁸⁸

EBA-forordningen ble vurdert som EØS-relevant⁸⁹ og innlemmet i avtalen i 2016, med en følge av at “EUs tilsynsmyndigheter, herunder EBA, kan rette anbefalinger, ikke bindende vedtak m.v., også til nasjonale myndigheter og foretak i EØS/EFTA-landene”.⁹⁰ Det sentrale dokumentet fra EBA er “The ML/TF Risk Factors Guidelines” fra 2021, som inneholder bl.a. en oppdatering om risikohåndtering for kunder med befatning med virtuell valuta (se bl.a. pkt. 9.20–9.24).⁹¹

Retningslinjene er nettopp blitt oppdatert med sikte på å forbedre tilgang til banktjenester, og forhindre kundeavvisning uten “a valid reason”, særlig for de mest sårbare kundegruppene. Oppdateringer gjelder NPO (“Non-for-profit organisations”)⁹², og behovet oppstod delvis på grunn av krigen i Ukraina, og delvis på grunn av EU-kommisjonens forespørsel etter EBAs uttalelse og rapport om de-risking.⁹³ Med de-risking menes det risikoeliminering gjort av eksempelvis banker når de avviser en kunde på grunn av dens høye iboende risiko for hvitvasking.⁹⁴ Rapporten analyserer grunnene til de-risking i EU, og påpeker at de-risking av bestemte kundegrupper er uønskelig, og kan være tegn på en ineffektiv risikohåndtering av antihvitvaskingsrisikoer.⁹⁵

De-risking som begrep fremkommer i forarbeidene til hvitvaskingsloven, men er ellers lite omhandlet i det norske juridiske landskapet. Per i dag fremstår det som det ikke er gjort noen

---

⁸⁷ EBA (2016) s. 3–5

⁸⁸ EBA (2022) s. 6, 8–9; Røberg (2022)

⁸⁹ Lovavdelingen (2012)

⁹⁰ EØS-notat 1

⁹¹ EBA (2021) s. 74–76

⁹² EBA (2023)

⁹³ EBA 1

⁹⁴ Lovavdelingen (2022)

⁹⁵ EBA (2022) s. 4

lignende undersøkelser om de-risking i Norge. De-risking som et juridisk problem behandler jeg i oppgavens del 4.2.

2.2.3. Finanstilsynet

Finanstilsynet er et organ med ulike funksjoner: Det fører tilsyn hos noen typer rapporteringspliktige, jf. hvitvaskingsloven § 43 (2) a, foretar egnethetsvurderinger etter søknader om autorisasjon fra fysiske og juridiske personer som vil tilby “virksomhetstjenester”, jf. hvitvaskingsloven § 42. På den andre siden driver Finanstilsynet med internasjonalt arbeid, herunder samarbeid med EBA, som skjer etter EØS-avtalen “to the fullest extent possible without voting rights”.⁹⁶ Finanstilsynet utarbeider i tillegg rapporter om trender og utviklingen på ulike tilsynsområder, herunder antihvitvaskingsarbeid, og utgir rundskriv som gir veiledning til “rapporteringspliktige under Finanstilsynets tilsyn”, se f.eks. RFT-2022-4. Rundskrivene er ikke et selvstendig rettsgrunnlag i seg selv, og er heller ingen bindende instruksjer,⁹⁷ men kan tjene til bedre forståelse av regelverket.

2.2.4. Økokrim

Økokrim er et nasjonalt organ for etterforskning og påtale av økonomisk og miljøkriminalitet. Selv om Økokrim ikke produserer dokumenter med juridisk relevans, er dette organet sentralt for straffeforfølgelse av hvitvasking, og bør derfor nevnes. Organet leder i tillegg den norske delegasjonen i FATF.⁹⁸

Det er Økokrim som rapporteringspliktige har plikt til å “oversende opplysninger” om forhold som “gir grunnlag for mistanke for hvitvasking”, jf. § 26 (1). Ordlyden “opplysninger” må sees i sammenheng med undersøkelsesplikten i § 25, og omfatter forhold som ga grunnlag for mistanken, hvilke opplysninger om forholdene den rapporteringspliktige har, hvilke undersøkelser som ble gjort, mm. En slik oversendelse heter MT-rapport⁹⁹, som var nevnt innledningsvis, og innholdet i det presiseres i forarbeidene.

Etter hvitvaskingsloven er terskelen for undersøkelsesplikt lav, jf. NOU 2016: 27 s. 114.

Rapportering skal skje i tilfeller der det er avdekket “forhold som gir grunnlag for mistanke om hvitvasking”, jf. hvitvaskingsloven § 26. Ut ifra ordlyden kan det ikke leses ut et krav om

---

⁹⁶ EØS-notat 1; Lov nr. 109 27. november 1992 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven)

⁹⁷ Eckhoff og Smith (2019) s. 150

⁹⁸ Økokrim 2

⁹⁹ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 307–308

sannsynlighetsovervekt, snarere tilstedeværelse av sannsynligheten. I NOU 2016: 27 s. 114 bekreftes dette, og gis anvisning på at det skal foreligge “visse objektivt konstaterbare holdepunkter” for at et forhold skal utgjøre “mistanke”. Det er likevel Økokrim og ikke rapporteringspliktige som skal vurdere om det foreligger en “rimelig grunn” til å undersøke om det foreligger straffbare forhold etter straffeprosessloven § 224 første ledd¹⁰⁰. Rettstekniske hensyn tilsier en lavere terskel for rapportering enn det som er oppstilt av straffeprosessloven.¹⁰¹

Bestemmelsen i § 26 gjennomfører FATF-anbefaling 20, som inneholder objektivitetskravet. Anbefalingen heter at finansielle institusjoner skal rapportere dersom de mistenker eller har rimelig grunn til å mistenke hvitvasking.¹⁰² Terskelen for undersøkelser er imidlertid lav, og det kan være tilstrekkelig å ha indikasjoner på hvitvasking eller avvik i kundens adferd for å utløse plikten.¹⁰³

I tillegg gjelder det dataoppbevaringsregler og 5-års frist for sletting av “opplysninger og dokumenter som er innhentet og utarbeidet i forbindelse med tiltak etter §§ 9 til 26”, jf. § 30. Disse reglene tar sikte på å hjelpe Økokrim med å skaffe nok materiale til eventuell etterforskning av mistenkelige forhold.¹⁰⁴

3. Virtuell valuta

3.1. Fenomenet “virtuell valuta”

Bitcoin ble introdusert til verden i 2008 med ønske om å skape et system for digitale transaksjoner som ikke baserer seg på tillit.¹⁰⁵ Bitcoin fikk den regulatoriske oppmerksomheten først i 2012 i rapporten til Den europeiske sentralbanken (ECB). Det var påpekt at bitcoin (lansert i 2009) var det mest fremtredende eksempelet på type åpen virtuell valuta som kan veksles til fiat og tilbake. Den sentrale egenskapen ved Bitcoin som gir gjør den transparent, effektiv og desentralisert, nærmere bestemt blokkjedeteknologien, ble beskrevet som “a decentralised, peer-to-peer (P2P) network”¹⁰⁶, men ordet “blockchain” ble

---

¹⁰⁰ Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

¹⁰¹ Ibid. s. 307

¹⁰² FATF 2023, s. 19

¹⁰³ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 289

¹⁰⁴ Prop.40 L (2017-2018) s. 108–109

¹⁰⁵ Nakamoto (2008) s. 8

¹⁰⁶ ECB (2012) s. 21

aldri brukt. Som det fremgår av rapporten var ikke Bitcoin den første virtuelle valutaen, men dens introduksjon ble vendepunktet til aktiv utvikling av det regulatoriske regelverket knyttet til virtuelle valutaer, som nå omfatter virtuelle eiendeler.¹⁰⁷

I dag brukes begrepet “virtuell valuta” oftest i betydning “kryptovaluta”. Det finnes 24 011 typer kryptovaluta ifølge CoinCapMarket, og tallene fortsetter å øke.¹⁰⁸ Når det gjelder de virtuelle valutaenes kurs mot fiat, er det svært flytende, og kan undergå store svingninger både opp og ned. Dette er en av grunnene til at kriminelle ikke velger kryptovaluta i langsiktige investeringer.¹⁰⁹ Situasjonen kan imidlertid endre seg på grunn av såkalte “stablecoins”, som er mindre utsatt for sterke svingninger i markedet. Ulike typer av virtuell valuta, herunder kryptovaluta, behandler jeg i del 3.2 og 3.3.

3.2. Begrepet i antihvitvaskingsregelverket

Begrepet ble først brukt¹¹⁰ av ECB i 2012, og var definert som “a type of unregulated, digital money, which is issued and usually controlled by its developers, and used and accepted among the members of a specific virtual community”.¹¹¹ En slik definisjon er noe utdatert, noe som ECB har spådd.¹¹²

Rapporten til ECB var interessant fordi den forsøkte å strukturere og oppsummere kunnskap om og utfordringer knyttet til virtuell valuta. Eksempler som var brukt i rapporten omfattet slike valutaer som World of Warcraft (WoW) Gold (type 1), Facebook Credits og Linden Dollars (L\$). Blant disse er det særlig L\$ som er interessant, for denne type virtuell valuta er mulig å veksle tilbake til fiat-penger (kategorisert som type 3 i rapporten). Senere i 2014 ble denne systematiseringen delvis tatt opp av FATF, som begynte å dele virtuell valuta i “convertible (åpen)” og “non-convertible” (lukket), med særlig fokus på det sistnevnte.¹¹³

FATFs rapport fra 2014 inneholdt sentrale definisjoner og evaluering av risikoer knyttet til fenomenet.¹¹⁴ Et viktig poeng i rapporten var å skille klart mellom virtuelle valutaer og e-penger. Begge typer valutaer er digitale valutaer, men e-pengene er et digitalt uttrykk for fiat-penger som brukes for overføringer av disse, og er utenfor oppgavens tema.¹¹⁵

---

¹⁰⁷ FATF (2014); FATF (2021)

¹⁰⁸ CoinMarketCap 1

¹⁰⁹ Europol (2022) s. 2

¹¹⁰ Frankenfield (2022); ECB (2012) s. 6

¹¹¹ ECB (2012) s. 5

¹¹² Ibid. s. 13

¹¹³ FATF (2014) s. 4

¹¹⁴ Ibid. s. 3

¹¹⁵ EBA (2014) s. 5

Det er mulig å grave videre i historikken til begrepet, og det finnes mange ulike tilnærminger også blant beslutningstakere¹¹⁶, men for nå vil jeg fokusere på beskrivelsen av fenomenet til den någjeldende begrepet i hvitvaskingsforskriften § 1-3 (2):

Med virtuell valuta menes et digitalt uttrykk for verdi, som ikke er utstedt av en sentralbank eller offentlig myndighet, som ikke nødvendigvis er knyttet til en offisiell valuta, og som ikke har rettslig status som valuta eller penger, men som aksepteres som betalingsmiddel, og som kan overføres, lagres eller handles elektronisk.

Begrepet omfatter bl.a. kryptovaluta, men er ikke begrenset til det. Uten den rettslige konteksten til hvitvaskingsloven kan definisjonen fremstå til å omfatte midler som gavekort eller bonuspoeng. Definisjonen er imidlertid avgrenset mot slike i utgangspunktet,¹¹⁷ og tar sikte på å omfavne valutaer og tilknyttede vekslings tjenester som tillater høy grad av anonymitet.¹¹⁸

Det som ikke nevnes direkte i forarbeidene til hvitvaskingsloven eller Finanstilsynets rundskriv¹¹⁹ er at hovedfokus i regelverket er rettet mot kryptovalutaer, som utfordrer det tradisjonelle finansmarkedet og antihvitvaskingsarbeidet med sine anonymitetsfremmende teknologier og mekanismer, til forskjell fra lukkede virtuelle valutaer¹²⁰ og slike systemer som bonuspoeng. For eksempel, non-custodial wallets, eller oppbevaringsløsninger som “ikke lagrer private kryptografiske nøkler”, er ikke omfattet av hvitvaskingslovens regelverk.¹²¹

Det som leses ut både av norske juridiske kilder, og FATFs rapport om virtuelle valutaer, er at begrepet “virtuell valuta” brukes som regel som et fullstendig synonym for å snakke om kryptovalutaer. Det er ikke korrekt; kryptovaluta klassifiseres vanligvis som en underkategori av virtuell valuta.¹²² Følgelig er ikke all virtuell valuta kryptovaluta. For eksempel er den nevnte WoW Gold ikke kryptovaluta, men en type lukket sentralisert virtuell valuta.¹²³ Slik begrepsveksling kan skape forvirring.

Som følge av det kan det også være lett å tolke lovens ordlyd i snever forstand. Forarbeidene til hvitvaskingsloven nevner heller ikke bredere begrep enn “virtuell valuta”, men dette

---

¹¹⁶ Houben og Snyers (2018) s. 20–22

¹¹⁷ RFT-2022-4 pkt. 1.2.2

¹¹⁸ NOU 2016: 27 s. 17

¹¹⁹ NOU 2016: 27; Prop.40 L (2017-2018); RFT-2022-4

¹²⁰ Majaski (2022)

¹²¹ RFT-2022-4 pkt. 1.2.2

¹²² Houben og Snyers (2018) s. 23

¹²³ ECB (2012) s. 13, 15

kommer frem i Finanstilsynets rundskriv¹²⁴ og hos Skatteetaten¹²⁵. Internasjonalt regelverk, herunder FATFs Guidance for a Risk-Based approach to Virtual Assets¹²⁶, tilsier at andre typer virtuelle eiendeler enn virtuell valuta i snever forstand, som stablecoins, non-fungible tokens (NFT), desentralisert finans (DeFi) mm. skal omfattes av hvitvaskingsregelverket.¹²⁷ Norge avventer imidlertid regulering fra EU, og jeg vil dermed ikke behandle NFT og DeFi.¹²⁸

I oppgaven kommer jeg til å bruke begrepet “virtuell valuta” av hensyn til lovverkets utforming, men skal først gi en beskrivelse av hvordan kryptovaluta er bygget opp samt en forklaring for potensiell misbruk av denne til hvitvaskingsformål.

3.3. Teknologien og koblingen til hvitvasking

Blant kriminelle vekker kryptovaluta interesse på grunn av sin anonymitet og mulighet for umiddelbare transaksjoner på tvers av landsgrenser.¹²⁹ Kryptovaluter, herunder stablecoins og NFT, bruker blokkjedeteknologi som muliggjør registrering, sporing og synliggjøring av alle digitale transaksjoner.¹³⁰ Blokkjedene drives uten administrator, og er kjennetegnet av høy verifiserbarhet fordi transaksjonene ikke kan endres eller fjernes i etterkant uten at slike manipulasjoner lager spor i blokkjeden.¹³¹ Dette er mulig fordi datablokkene med informasjon om transaksjonene distribueres og lagres hos deltakere i et aktuelt P2P-nettverk, slik at systemet er desentralisert. Teknologien er ikke begrenset til kryptovaluta, og kan brukes for f.eks. smarte kontrakter.¹³²

Når det gjelder gjennomføring av transaksjoner steg for steg blir kryptonøkler involvert. Disse kan være private og offentlige. Ved hjelp av den private nøkkelen kan man signere en transaksjon, som vil inneholde informasjon om tre momenter, inndata, mengde og utdata.¹³³ Inndata har opplysninger om alle transaksjoner som var sendt til brukeren, mengde opplyser om summen kryptovaluta brukeren ønsker å sende, og utdata inneholder mottakerens offentlige nøkkel. Informasjonen om transaksjonen så deles med hele P2P-nettverket, og verifiseres av arbeidere gjennom “mining” (dette krever masse elektrisk energi¹³⁴). Dersom

---

¹²⁴ RFT-2022-4 pkt. 4.2.5.1

¹²⁵ Skatteetaten 1

¹²⁶ FATF (2021)

¹²⁷ Ibid. s. 7–8

¹²⁸ Finanstilsynet (2019) s. 10

¹²⁹ FATF (2014) s. 9; Europol (2022) s. 19

¹³⁰ Lie og Øvreby (2022)

¹³¹ Houben og Snyers (2018) s. 15

¹³² Lie og Øvreby (2022)

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Øvreby (2021)

verifikasjonen er vellykket vil en ny datablokk plasseres i blokkjeden, og mottakeren vil få tilgang til midlene ved å bruke sin private nøkkel.¹³⁵ Den offentlige informasjonen i blokkjeden vil inneholde opplysninger om brukerens og mottakerens offentlige nøkler, som er vanligvis anonyme, og den egentlige identiteten er skjult bak den private nøkkelen som er tilgjengelig bare for brukeren.¹³⁶ En slik løsning er brukt i bitcoin, og den blir kalt derfor for pseudoanonym. Dette er imidlertid ikke slik ved bruk av Monero, kryptovalutaen som tilslører den offentlige informasjonen til begge parter, slik at transaksjonene er i mye vanskeligere, hvis mulig, å spore.¹³⁷

Fordelene ved bruk av blokkjedeteknologi er at transaksjonene skjer raskt, billig, direkte mellom forhandlere og uten hensyn til landegrenser. Teknologiens desentraliserte og brukerstyrte natur medfører imidlertid store verdisvinginger begrunnet i populariteten til den bestemte typen kryptovaluta.¹³⁸ En annen usikkerhet knyttet til virtuell valuta er at dersom brukeren mister tilgang til sin private nøkkel kan verdiene gå tapt.

Det er i senere år gjort forsøk på å intrudere stablecoins, en type kryptovaluta som er knyttet, eller “pegged”, til eksempelvis en bestemt type fiat.¹³⁹ På grunn av disse egenskaper anser FATF at stablecoins har potensiale for bred adopsjon.¹⁴⁰ I Norge kan det imidlertid være hindret av skatteregelverket. Virtuelle eiendeler, herunder virtuell valuta, regnes som formue med tilhørende etterfølger. Dersom bruker vil handle i butikk med virtuell valuta, vil betalingen regnes som realisasjon av formue, og er dermed skattepliktig.¹⁴¹

For å kjøpe eller selge kryptovaluta med fiat må bruker benytte seg av kryptovalutavekslere, norske eller utenlandske. Norske vekslere er underlagt hvitvaskingsloven som rapporteringspliktige, jf. hvitvaskingsforskriften § 1-3, og skal dermed autoriseres av Finanstilsynet før de kan tilby tjenester, jf. hvitvaskingslov § 42. Per 1. januar 2022 var det ni vekslere registrert i Norge, som sendte i 2021 135 MT-meldinger av totalt 16 513. Norske lovlige vekslere vurderes av Økokrim å ha “moderat” risiko for hvitvasking.¹⁴² Det finnes også uregistrerte vekslere som driver virksomhet i Norge, men dette er ulovlig.¹⁴³

---

¹³⁵ Houben og Snyers (2018) s. 18

¹³⁶ Ibid. s. 16

¹³⁷ Wilson (2019)

¹³⁸ Houben og Snyers (2018) s. 23

¹³⁹ Hayes (2022)

¹⁴⁰ FATF (2020) s. 9

¹⁴¹ Skatteetaten 1

¹⁴² Økokrim (2022) s. 51

¹⁴³ Iversen (2021)

Vekslere kan være sentraliserte og desentraliserte.¹⁴⁴ Sentraliserte vekslere er pålagt å gjennomføre kundetiltak, og f.eks. Firi og Bitcoins Norge. Desentraliserte vekslere, som localbitcoins.com, byr på problemer i lys av antihvitvaskingsregelverket. Disse tilrettelegger for handel direkte mellom privatpersoner.¹⁴⁵ Som jeg beskrevet tidligere, er det umulig å vite hvem er avsender og mottaker av kryptovaluta uten privat nøkkel. Ved bruk av desentraliserte vekslere kan kriminelle forsøke å tildekke verdiene og unngå oppmerksomhet fra rapporteringspliktige og myndigheter.

Som det vil fremkomme av den videre fremstillingen ser det ut som en viss generell skepsis mot fenomenet virtuell valuta var utbredt i det norske bankmiljøet i 2017-2019, en slik oppfatning deler direktøren i Teknologirådet som beskriver bankenes praksis som “restriktiv”.¹⁴⁶ Selv om kryptovalutaene bygger på samme blokkjedeteknologi har de ulike egenskaper, som gjør de mer eller mindre egnet til hvitvasking. Den seneste FATFs oppdatering av veilederen for virtuelle eiendeler anbefaler på grunn av dette en teknologisk nøytral og fremtidrettet tilnærming til utformingen av regelverket.¹⁴⁷ Dette kan medføre at avstanden mellom den generelle oppfatningen av risiko knyttet til fiat og virtuell valuta blir også mindre.

4. Finansrettslige plikter i antihvitvaskingsarbeidet

4.1. Finansavtaleloven som bakteppe for håndtering av hvitvasking

Det er en viss overlapp i anvendelsesområder for finansavtaleloven og hvitvaskingsloven. Finansavtalelovens anvendelsesområde er finansavtaler, jf. § 1-1, jf. § 1-3. Den gjelder ikke for alle rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven § 4, men for de fleste i § 4 første ledd. Finansavtalelovens bestemmelser om avvisning og avvikling (her menes avvikling som paraplybegrep for avvikling, oppsigelse og heving etter §§ 3-8, 4-1 (1), §§ 3-51 og 3-51, og § 4-43 (1)) opererer med begrep “tjenesteytere” for fysiske eller juridiske personer “som tilbyr finansielle tjenester eller finansoppdrag som ledd i næringsvirksomhet”, jf. § 1-4 (3). Dette er et paraplybegrep for alle institusjoner som er underlagt finansavtaleloven. Bestemmelsene som gjelder for “tjenesteytere” gjelder dermed “rapporteringspliktige” etter

---

¹⁴⁴ Iversen (2021)

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Tennøe (2022)

¹⁴⁷ FATF (2021) s. 13

hvitvaskingsloven, herunder banker, jf. § 4 (1) bokstav a, jf. § 2 bokstav c, som jeg skal fokusere på.

Finansavtaleloven gjelder for øvrig i møte med både forbrukere og næringsdrivende, herunder kryptovalutavekslere, som ble i tillegg omfattet av hvitvaskingsregelverket etter gjennomføringen av 5. hvitvaskingsdirektivet i hvitvaskingsforskriften i 2018, jf. forskriftens § 1-3.

Den nye finansavtaleloven trådte i kraft 1. januar 2023. Noen av lovens bestemmelser trer i kraft fra 1. juli 2023, etter at overgangsperioden for eksisterende avtaler er over.¹⁴⁸ Den nye loven er et resultat av samarbeidet om EØS-rettslige forpliktelser samt ønske om å modernisere den gamle ved å skape mer oversikt, lovfeste ulovfestede regler, forenkle og forbedre begrepsbruk med hensyn til “kundene og ikke-profesjonelle brukere av loven”.¹⁴⁹ Kundebeskyttelse er et av de sentrale hensyn, og følgelig er loven ufravikelig “ved avtale til skade for en forbruker”, jf. § 1-9. Siden loven er ny finnes det per i dag, mai 2023, nesten ingen litteratur eller praksis som kan hjelpe med forståelsen av relevante bestemmelser.

Loven gjelder “finansavtaler”, herunder avtaler om “finansiell tjeneste, finansoppdrag, betalingsoppgjør og overdragelse av pengekrav”, jf. finansavtaleloven § 1-1, jf. § 1-3, og regulerer forhold mellom tjenesteytere som tilbyr finansavtaler i lovens forstand og deres kunder, som kan være både næringsdrivende og forbrukere. Med forbrukere menes “fysiske personer når avtalen har et formål som hovedsakelig ligger utenfor personens forretnings- eller yrkesvirksomhet”, jf. § 1-4, og det er da lovens kapittel 3 til 6 som er aktuelle, jf. § 1-2 (6).

Den gamle finansavtaleloven inneholdt to viktige bestemmelser i §§ 14 og 21 som ga grunnlag for avvisning, oppsigelse og heving av kundeforhold. Disse bestemmelsene videreføres i den nye loven §§ 4-1 (1), 4-43, 3-51, 3-52 og 3-8, men med viktige presiseringer og justeringer. Videre i denne delen kommer jeg til å se på tilsvarende bestemmelser i den nye loven, samt praksis knyttet til disse.

Det er verdt å merke at etter finansavtaleloven foreligger det ingen plikt til avslag, avvisning eller oppsigelse: Loven gir bare rettslig mulighet, jf. “kan” i bestemmelsene, til å endre kundeforhold. En plikt foreligger imidlertid etter hvitvaskingsloven § 24. Det medfører at

---

¹⁴⁸ FOR-2022-09-28-1675

¹⁴⁹ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 9–10

kontraheringsplikten etter finansavtaleloven og avviklingsplikten etter hvitvaskingsloven må balanseres mot hverandre til enhver tid.

Før jeg setter i gang med behandling av de nevnte bestemmelsene vil jeg presentere et viktig ramme for balanseringen av pliktene, nærmere bestemt praksis som heter de-risking (eller risikoeliminering) og tiltak som skal bidra til avverging av uberettiget de-risking.¹⁵⁰

4.2. De-risking

Som det var nevnt innledningsvis i del 1.1 strider hvitvaskingslovens pålegg om å “identifisere og håndtere” risikoer med såkalt de-risking.¹⁵¹ Av forarbeidene til hvitvaskingsloven fremkommer det, men henvisning til FATF, at praksis av de-risking innebærer avvisning og utestengelse av “ikke [...] helt ordinære” kunder fra “de tjenestene rapporteringspliktige tilbyr”.¹⁵² Med andre ord oppstår de-risking når rapporteringspliktige i bekymring knyttet til en kunde eller en gruppe av kunders forhøyede risikoprofil i lys av antihvitvaskingsregelverket velger å unngå slike kunder eller kundegrupper i sin helhet. Dette strider direkte med hvitvaskingslovens krav om å vurdere risikoen konkret i hvert enkelt tilfelle, jf. § 9 (1) annet punktum, og ønsket om å håndtere risikoen.¹⁵³

I Finanstilsynets nye veileder til hvitvaskingsloven heter det at “[h]vitvaskingsregelverket ikke tillater at hele grupper og/eller sektorer nektes finansielle tjenester utelukkende på grunn av gruppens/sektorens iboende hvitvaskingsrisiko”.¹⁵⁴ Rettskildebildet kan tilsi at det foreligger forbud mot de-risking i norsk rett.

Internasjonalt er det stort fokus på inkludering av ulike kundegrupper i finanstjenester, og risikobasert tilnærming står som post nummer 1 i FATFs anbefalinger. I EBAs retningslinjer understrekes det at iverksettelse av risikobaserte tiltak “do not require firms to no longer offer services to some categories of customers associated with higher ML/TF risk”, som er videre spesifisert i Guideline nr. 4.9.¹⁵⁵ I oppsummeringen av tilbakemeldinger til veilederen spesifiserer EBA at de mottok over 300 meldinger angående reglene om de-risking, og at etter å ha analysert disse skulle EBA vurdere behov for nærmere avklaringer.

---

¹⁵⁰ Finanstilsynet (2022)

¹⁵¹ Prop. 40 L (2017-2018) s. 90

¹⁵² Ibid.; NOU 2016:27 s. 63

¹⁵³ Prop. 40 L (2017-2018) s. 90

¹⁵⁴ RFT-2022-4 pkt. 5.1

¹⁵⁵ EBA (2021) s. 12

I januar 2022 ble en uttalelse og rapport om de-risking fremlagt.¹⁵⁶ I rapporten understrekes det at finansinstitusjonene har juridiske forpliktelser å etterleve, som bl.a. er identifisering og håndtering av risikoer for misbruk i hvitvaskingsøyemed. Institusjonenes unngåelse av bestemte typer kunder “without due consideration of individual customer’s risk profiles” kan være “unwarranted and a sign of ineffective ML/TF risk management”.¹⁵⁷ Det er ønskelig at institusjonene blir eksponert for ulike typer risikoer, slik at arbeidet med identifisering og håndheving av nye trusler fortsettes.

Som alternativ for imøtekommelse av særlig risikofylte kunder foreslår EBA å tilby “only basic financial products and services” for å begrense muligheter for misbruk av finansinstitusjonen.¹⁵⁸ I Norge er det valgt bort å ha særskilte konto med begrensede funksjoner, og dette ble istedenfor gjennomført i hvitvaskingsforskriften § 4-13, som gir grunnlag til “delvis avvikling og sperring” av “konkrete produkter og tjenester relatert til de kundetiltak som ikke lar seg gjennomføre”.¹⁵⁹

Ut fra disse kildene fremstår det som et bevisst valg å legge fokus på at de-risking bør unngås. Det er ikke nevnt at det foreligger forbud mot de-risking. Uttalelser i norske kilder har ikke like mild tilnærming til de-risking, og etter ikrafttredelse av hvitvaskingsforskriften § 4-13 1. juli 2021 viser at rapporteringspliktige skal foreta både kundetiltak, forsterkede kundetiltak og eventuelt delvis avvikling av sine tjenester fremfor avvising eller avvikling i helhet.

EBA oppfordrer myndighetene i sin uttalelse om å legge til rette for rapporteringspliktige med regulatorisk veiledning, engasjement og kunnskap, slik at rapporteringspliktige er mindre preget av ressursmangel for å gjennomføre slik omfattende arbeid.¹⁶⁰ At arbeidet er krevende fremgår både av EBAs rapport¹⁶¹ og av saker fra Finansklagenemnda Bank, se f.eks. FinKN-2020-973. I Norge arbeider Finanstilsynet med å skape dialog med rapporteringspliktige, og gi veiledning om “risikoeliminering og kontraheringsplikten”.¹⁶²

Etter hvitvaskingsloven § 49 kan rapporteringspliktige ilegges overtredelsesgebyr ved brudd på kapittel 4, herunder brudd på plikter for gjennomføring av risikobasert tilnærming etter § 9 (1). Av forarbeidet Prop. 40 L (2017-2018) kapittel 10 fremgår det at sanksjonene tar sikte på

---

¹⁵⁶ EBA: Opinion on de-risking (2022) og EBA (2022)

¹⁵⁷ EBA (2022) s. 4

¹⁵⁸ EBA: Opinion on de-risking (2022) s. 5

¹⁵⁹ Finanstilsynet: Uttalelse fra EBA om "de-risking" (2022)

¹⁶⁰ EBA: Opinion on de-risking (2022) s. 4–5

¹⁶¹ Ibid. s. 2–3

¹⁶² Finanstilsynet (2022)

å omfatte overtredelser som gjelder hvitvasking, og ikke forbrukervern. I realiteten kan det ikke sies at det foreligger et forbud mot de-risking, snarere et pålegg å begrense *uberettiget* de-risking.

4.3. Kontraheringsplikt

Allerede i de første forarbeidene til den gamle finansavtaleloven¹⁶³ ble det påpekt at det er viktig å gi publikum “enkel adgang til å overlate sin likviditet til [finans]institusjonene”. Dette ønsket har bak seg en lang tradisjon, og dannet grunnlaget til “rettstilstanden under prisloven av 1953”, som regulerte urimelige “forretningsnektelser”. Dette var grunnen til at i 1994 ble det foreslått å begrense finansinstitusjonenes “adgang til å avvise kunder [...] på vanlige vilkår” dersom dette er “saklig begrunnet”, slik at rettstilstanden ble videreført og begynte å omfatte forbrukere.¹⁶⁴

Tilgang til banktjenester anses som grunnleggende rett i dagens digitaliserte samfunn, jf. finansavtaleloven § 4-1 (1). Paragrafen heter at:

(1) Betalingstjenesteyteren kan ikke uten saklig grunn avslå å yte betalingstjenester på vanlige vilkår.

Det ble gjort noen presiserende endringer i § 4-1, sammenlignet med den gamle lovens § 14, som er rettet mot kunder (som f.eks. endring av paragrafens navn fra “Avvisning av kunder” til “Retten til kontoavtaler og betalingstjenester”), men § 4-1 første ledd er hovedsakelig en videreføring av regelen i den gamle lovens § 14, slik at essensen i kravet om “saklig grunn” ved avvisning av tjenester gitt “på vanlige vilkår” beholdes.¹⁶⁵

Hva som ligger i “betalingstjenester på vanlige vilkår” vil avgjøres av det som er vanlig å tilby på markedet i alminnelighet, som vil som regel anses som nødvendige for forbrukere å ha.¹⁶⁶ Det må dermed vurderes konkret, og det å kunne bruke konto til “direktebelastninger, kontobetalinger, faste betalingsoppdrag, betaling ved bruk av betalingskort, betalinger på internett, innskudd og uttak av kontanter i skranke og i minibanker og rett til å utføre aktiviteter for å forvalte kontoen” anses å være på “vanlige vilkår”.¹⁶⁷

---

¹⁶³ LOV-1999-06-25-46

¹⁶⁴ NOU 1994:19 s. 111, 113

¹⁶⁵ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 272, 274

¹⁶⁶ Ibid. s. 273

¹⁶⁷ Ibid. s. 375

4.4. Tjenesteyterens plikt til å gjennomføre risikobaserte tiltak

Hvitvaskingslovens regler om risikobaserte kundetiltak og løpende oppfølging i kapittel 3, som er nærmere bestemt i kapittel 4, gjennomfører deler av fjerde hvitvaskingsdirektiv og FATF-anbefalinger 1, 10 og 12. Regelen i § 6 om “risikobaserte tiltak” heter:

(1) Rapporteringspliktige skal ved anvendelsen av denne loven legge til grunn vurderinger av risiko for hvitvasking og terrorfinansiering.

Bestemmelsen fastslår et overordnet og grunnleggende risikoprinsipp og plikt som er et oppsummerende utslag av reglene for virksomhetsinnrettet risikovurdering, jf. § 7, og konkrete vurderinger knyttet til kunder, som er “ytterligere presisert” i § 9 og kapittel 4.¹⁶⁸ Det sistnevnte er kjent som KYC eller “customer due diligence” (CDD), og er temaet for den videre fremstillingen.¹⁶⁹ Risikoprinsippet i § 6 har en systematiserende funksjon, og vil være “et tolkningsmoment ved tolkingen av lovens enkeltbestemmelser”.¹⁷⁰

I forarbeidet ble drøftet om hvitvaskingslovens plikter skal uttrykkelig omfatte offentlige aktører som fører tilsyn med rapporteringspliktige, med det ble besluttet at en slik presisering kunne medføre uklarhet, og var overflødig. Det er likevel en forutsetning som kommer frem av både FATFs anbefaling 1 og fjerde hvitvaskingsdirektiv art. 7 og 48 nr. 6 at myndighetene skal også ha “en risikobasert tilnærming til tilsynet”.¹⁷¹

Det som ligger i ordlyden “risiko” har ut fra alminnelig forståelse ingen fast innhold, på lik linje med “virtuell valuta”, og betyr en mulighet for at noe negativt kan skje. Ved tolking av hvitvaskingsregelverket vil risiko imidlertid innebære en funksjon med tre faktorer: fare, sårbarhet og konsekvenser. Med “fare” menes det noe som kan forårsake skade, “sårbarhet” betyr “forhold som kan utnyttes for å realisere faren”, og “konsekvenser” omfatter følger av at skadevirkningen realiserte seg, alt i lys av hvitvasking.¹⁷² Ordlyden “risikobasert tilnærming” vil dermed tilsi identifisering av disse tre faktorene som vil i en helhetsvurdering tilsi hva slags tiltak skal gjøres. Forarbeidene påpeker at risikoprinsippet skal anvendes proporsjonalt, som i praksis betyr større innsats på områder med høyere risiko, og ulik ressursbruk for samme risikotype hos rapporteringspliktige med mindre og større virksomhet.¹⁷³

---

¹⁶⁸ Prop. 40 L (2017-2018) s. 172

¹⁶⁹ Ibid. s. 58

¹⁷⁰ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 131

¹⁷¹ Prop. 40 L (2017-2018) s. 54

¹⁷² Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 135–136

¹⁷³ NOU 2016: 27 s. 64

Bestemmelsen i § 6 inngår i kapittel 3, som heter “risikobasert tilnærming og rutiner”. Det er noe misvisende at det grunnleggende risikoprinsippet er stilt opp i sammenheng med virksomhetsinnrettet risikovurdering i § 7 og “rutiner” i § 8, og ikke på det overordnede nivået i loven. Samtidig peker en slik plassering mot at første steg i implementering og anvendelse av risikobaserte tiltak er vurdering av egen inneboende risiko og utarbeidelse av rutiner for identifisering og håndtering av disse.

Opplysningene som er innhentet etter gjennomføring av konkrete kundetiltak kan brukes av rapporteringspliktige til å utarbeide "standardiserte risikoprofiler" i samsvar med “virksomhetens risikovurdering etter § 7”, jf. § 9 (2).¹⁷⁴ I virksomhetsinnrettet risikovurdering etter § 7 skal inngå type virksomhet, typer produkter og tjenester som tilbys, typer kunder og kundegrupper, dens geografiske forhold mm.

Den virksomhetsinnrettede risikovurderingen er imidlertid utenfor oppgavens kjerneområde, siden det er banker etter § 4 (1) bokstav a som er hovedfokuset, og som er generelt forbundet med høy risiko.¹⁷⁵ Økokrim har imidlertid funnet at banktjenester rettet mot “personmarkedet” innehar lavere risiko enn “tjenester rettet mot bedriftsmarkedet”, på grunn av lavere kompleksitet i spørsmål knyttet til kartlegging av reelle rettighetshavere, jf. §§ 13 og 14.¹⁷⁶

En annen plikt som foreligger er hjemlet i hvitvaskingslovens § 17, som tilsier at ved høy risiko for hvitvasking “skal rapporteringspliktige gjennomføre forsterkede kundetiltak”. Dette er for å sikre finansiell inkludering av både individer og grupper av individer som representerer høyere risiko, samtidig som for å skape innsikt i mer uvanlige former for hvitvaskingsrisikoer. Dette er for å justere anihvitvaskingsregimet optimalt i takt med risikoutviklingen. På grunn av hensyn til inkludering og ønsket om å ha et oppdatert regelverk foreligger det ingen plikt for minimering av risikoen for hvitvasking, eller plikt til å avvise eller avvikle kundeforhold dersom risiko finnes.¹⁷⁷

---

¹⁷⁴ Prop. 40 L (2017-2018) s. 173

¹⁷⁵ Økokrim (2022) s. 4, 44

¹⁷⁶ Ibid. s. 42

¹⁷⁷ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 273

4.5. Tjenesteyterens avviklingsplikt

Avviklingsplikten etter hvitvaskingslov fremkommer to steder, først i § 21 (1) første punktum:

(1) Dersom kundetiltak, herunder eventuelle påkrevde forsterkede kundetiltak, ikke kan gjennomføres, skal rapporteringspliktige ikke etablere kundeforholdet eller utføre transaksjonen.

Og i § 24 (4) første punktum:

(4) Dersom kundetiltak som ledd i løpende oppfølging ikke kan gjennomføres, skal rapporteringspliktige avvikle kundeforholdet.

Begge regler gjelder absolutt, uten rom for risikobaserte vurderinger.¹⁷⁸ Reglene innebærer at avviklingsplikten trer inn i situasjoner der tjenesteyteren ikke kan enten få innhentet relevant informasjon, eller få bekreftet opplysningene på tilstrekkelig vis. Kundetiltak og opplysninger som er relevante for gjennomføring av de vil jeg se på i del 5. Bak reglene ligger samme hensyn, og realitetsforskjellen er hjemmelvalg for avvisning, jf. § 21 (1), og avvikling av eksisterende kundeforhold, jf. § 24 (4).

Denne plikten fikk nå egen hjemmel i finansavtaleloven § 3-8 (1) første punktum, som åpner for at et kundeforhold blir stanset eller opphørt¹⁷⁹, dersom det er “nødvendig” for at tjenesteyteren skal kunne oppfylle plikter som er fastsatt i lov, regler gitt i medhold av lov eller pålegg fra offentlig myndighet eller domstol.” I forarbeidene understrekes det at “avviklingen skal [...] ikke gå lenger enn nødvendig”, og forplikter til tilpasset anvendelse av regelen.¹⁸⁰ Denne bestemmelsen er imidlertid avgrenset til å brukes i tilfeller der tjenesteyteren “ikke i stedet kan si opp avtalen etter regler om oppsigelse”, jf. § 3-8 (1) annet punktum, slik at ordinær oppsigelse fortsetter å være førstevalg så langt det lar seg gjennomføre i medhold “alminnelig avtalekompetanse”.¹⁸¹

Med andre ord, dersom avvikling skjer med grunnlag i hvitvaskingslovens krav og plikter, må avviklingen være “nødvendig” og i direkte sammenheng med at kundetiltak ikke lot seg gjennomføre. Hjemmel for delvis avvikling og sperring er fra 1. juli 2021 tatt med i hvitvaskingsforskriften § 4-13.

---

¹⁷⁸ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 271, 296

¹⁷⁹ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 335

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ Ibid.

En generell plikt til avvisning foreligger imidlertid ikke, fordi regelverket forsøker nettopp å legge opp til bredt inkludering av ulike kunder og kundegrupper, slik at risikoer kan håndteres, forebygges og avdekkes.¹⁸² Forarbeidet opererer med begrepet “avvisningsplikt”, men det understrekes at avvisningsplikten i hvitvaskingslovens forstand “må sees i sammenheng med andre regler som angir rammer for når kunder lovlig kan avvises”.¹⁸³ Dette betyr at til forskjell fra kontraheringsplikten og plikten til å gjennomføre risikobaserte tiltak vil avvisning inntre bare etter at disse pliktene er oppfylt. Avviklingsplikten står i egen posisjon på grunn av dens mer detaljerte tilnærming og muligheter for tilpasning, som er mer egnet til å oppfylle hvitvaskingslovens formål om “å forebygge og avdekke hvitvasking”, jf. § 1 (1). Avvisning med grunnlag i hvitvaskingsloven behandler jeg i del 5.3.

4.5.1. Adgang til delvis avvikling og sperring

Hjemmelen i hvitvaskingsforskriften § 4-13 (1) første punktum heter at:

(1) Rapporteringspliktige kan gjennomføre en delvis avvikling av kundeforholdet, ved å begrense eller sperre konkrete produkter og tjenester relatert til de kundetiltak som ikke lar seg gjennomføre.

Etter annet punktum medfører ikke slik avvikling og sperring avslutning av kundeforholdet, og rapporteringspliktige vil fortsatt ha en plikt til å gjennomføre løpende oppfølging. Videre i annet ledd understrekes det at avvikling av “grunnleggende tjenester [...] skal vurderes særskilt”, med begrunnelse i hensynet til finansiell inkludering.

Bestemmelsen gir rapporteringspliktige mulighet til delvis avvikling, jf. ordlyden “kan”. Bestemmelsen må imidlertid leses i sammenheng med pliktene behandlet i denne delen, og kravet i § 3-8 om at avviklingen ikke skal gå lengre enn “nødvendig”. Dersom rapporteringspliktige vil stå foran plikten til å avvise, forstås det slik at den vil måtte vurdere om den har adgang, og i så fall i hvor stor grad, til å delvis avvikle noen av tjenester den tilbyr til kunden, slik at avvikling ikke fører til en helhetlig avstenging. Som eksempel for det nevner forarbeidet sperring av betalingskonto, uten at kundens boliglån blir sagt opp samtidig, selv om betalingskontoen kan være forutsettelse for boliglånet.¹⁸⁴

---

¹⁸² Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 274

¹⁸³ Prop. 40 L (2017-2018) s. 177

¹⁸⁴ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 335

Etter endringer i finansavtaleloven og gjennomføring av femte hvitvaskingsdirektiv i hvitvaskingsforskriften får ønsket om å unngå uberettiget risikoeliminering og forbedre kundeopisjon bedre plass og mer utførlig og oversiktlig regulering. Det sammensatte og overlappende regelverket for banker i lys av finansavtalelovens og hvitvaskingslovens plikter er fortsatt komplekst, men den nye finansavtaleloven synes å legge til rette for en mer klar praktisering av hvitvaskingsloven. Som jeg vil se på i del 5, har den gamle strukturen med bare 2 bestemmelser for avvisning og avvikling ført til forvirring rundt grunnlagene for avvisning og avvikling blant kunder og rapporteringspliktige.

5. Håndtering av hvitvaskingsrisiko i møte med forbruker som har befatning med virtuell valuta

5.1. Kundetiltak og løpende oppfølging

Paragraf 9 (1) første punktum heter:

(1) Rapporteringspliktige skal gjennomføre kundetiltak etter §§ 10 til 20 og løpende oppfølging etter § 24 på grunnlag av en vurdering av risiko for hvitvasking og terrorfinansiering.

Vurderingen skal blant annet inneholde “kundeforholdets formål, mengden kundemidler som skal inngå i kundeforholdet, transaksjoners størrelse, og regelmessigheten og varigheten på kundeforholdet”, jf. § 9 (1) annet punktum. Bestemmelsen har overordnet karakter, og for tilfeller der kunde er en fysisk person og ikke politisk eksponert person (PEP) finnes i §§ 12, 16, 17 og 24.

Ordlyden i § 9 opererer med kundeforhold og tilhørende egenskaper i bestemt form, som tilsier at risikoen skal vurderes ut fra det konkrete forholdet som foreligger i hvert enkelt tilfelle. Tanken er at rapporteringspliktige skal kunne identifisere kundens typiske handlemåter, og med grunnlag i det overvåke tegn på at kontoen misbrukes av andre enn kunden, eller blir brukt til andre formål enn de oppgitte ved inngåelsen av kundeforholdet.¹⁸⁵ Bestemmelsen gjennomfører FATFs anbefaling 10 som tilsier at rapporteringspliktige skal

---

¹⁸⁵ Prop. 40 L (2017-2018) s. 58

kjenne sin kunde (KYC/CDD). Formålet med løpende oppfølging etter § 24 er å legge til rette for å identifisere avvik fra kundens normale adferd som kan tyde på hvitvaskingsaktivitet.¹⁸⁶

I § 12 oppstilles flere krav til kundetiltak når kunden er en fysisk person. Det er vanlige opplysninger som navn, fødselsnummer, adresse og bekreftelse av kundens identitet, jf. § 12 (1) bokstav a-c og (2). Disse opplysninger er typiske regelbaserte opplysninger, som ikke åpner for risikovurdering og krever et konkret svar. I tillegg “skal” det “avgjøres om det finnes en reell rettighetshaver i tillegg til kunden”, samt at det skal innhentes og vurderes “nødvendige opplysninger om kundeforholdets formål og tilsiktede art”, jf. § 12 (3) og (5). En slik vurdering legger opp til risikobasert tilnærming, og det vil avhenge av konkrete omstendigheter i hvilken grad opplysningene som var “innhentet fra kunden bør bekreftes”.¹⁸⁷ Det finnes separate regler for situasjoner der kunde er PEP, jf. § 18, jf. § 12 (4), men dette er utenfor oppgavens tema. Kundetiltak skal gjennomføres “før etablering av kundeforholdet eller utføring av transaksjoner”, jf. § 11.

Hvitvaskingsloven gir i tillegg grunnlag for å gjennomføre forenklede og forsterkede kundetiltak i §§ 16 og 17, henholdsvis. Bestemmelsene sett i sammenheng med § 9 tilsier at hvitvaskingsregelverket opererer med tre risikonivåer; lav risiko, høy risiko, og normal risiko, som omfatter resterende kundeforhold.¹⁸⁸

Forenklede kundetiltak etter § 16 kan gjennomføres etter rapporteringspliktiges vurdering, og eneste absolutte skranke for det er at det ikke foreligger “mistanke om hvitvasking”. Ordlyden “dersom det er lav risiko” leses slik at det er en forutsetning at rapporteringspliktige har gjennomført kundetiltak, kjenner til den konkrete kundens adferd, og plasserer kundeforholdet i kategorien “lav risiko”. Med andre ord er det kundetiltak for normal risikoprofil som er utgangspunktet i vurderinger av ethvert kundeforhold.¹⁸⁹ Hvitvaskingsforskriften § 4-6 oppgir flere momenter som kan indikere lav risiko, men selv om ett eller flere momenter i bestemmelsen er oppfylt må rapporteringspliktige vurdere kundeforholdet som helhet.¹⁹⁰

Forsterkede kundetiltak i § 17 tilsier at dersom det er “høy risiko for hvitvasking”, skal rapporteringspliktige “iverksette ytterligere nødvendige tiltak” som skal “sikre kjennskap om kunden, reelle rettighetshavere og kundeforholdets formål og tilsiktede art”. Hverken ordlyd

---

¹⁸⁶ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 271

¹⁸⁷ NOU 2016:27 s. 85

¹⁸⁸ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 254

¹⁸⁹ Ibid. s. 255

¹⁹⁰ Ibid. s. 255

eller forarbeidene gir konkrete eksempler for hva slags tiltak det kan innebære, men det henvises til at bestemmelsen “gjennomfører deler av 4. Hvitvaskingsdirektiv art. 18 og FATF-anbefaling 10”. Ettersom ordlyden favner bredt, kan det i realiteten medføre at tiltak blir inngripende. Den nye finansavtaleloven § 4-1 (1) gir banker og andre tjenesteytere uttrykkelig hjemmel for innhenting av opplysninger. Dette styrker hvitvaskingslovens forarbeid tilnærming om at rapporteringspliktige ikke har adgang til å avvise kunder med henvisning til egen ressursmangel, og dette i realiteten betyr at det må være forhold på kundens side som fører til at kundetiltak “ikke kan gjennomføres”.¹⁹¹ I tillegg inneholder hvitvaskingsforskriften hjemmel for “innhenting av opplysninger om midlenes opprinnelse”, jf. § 4-11.

Hvitvaskingsforskriften inkorporerer en rekke EU-forordninger og EUs liste over høyrisikoland, og har både en liste over indikasjoner for høy risiko, jf. § 4-9, og regler for “særlige tiltak overfor høyrisikoland”, jf. 4-10.¹⁹² Listen i § 4-9 bokstav b nr. 2 og nr. 5 angir at produkter og transaksjoner “som fremmer anonymitet” samt “nye produkter og tjenester, inkludert nye leveringsmekanismer og bruk av ny teknologi for utvikling av nye og eksisterende produkter” kan utgjøre indikasjon på høy risiko. Momentene må imidlertid sees i større sammenheng; dersom kunde bruker norske vekslings tjenester for virtuell valuta vil dette være mindre risikabelt enn utenlandske tjenester, bl.a. fordi vekslingsvirksomhet er nå bedre regulert. Tiltakene for kundeforhold med høy risiko kan være ressurskrevende å gjennomføre, særlig fordi deler av disse må gjøres manuelt.¹⁹³ Gjennomføring av tiltakene kan imidlertid legge opp til effektive etterforskninger og straffefølgelse, som jeg skal illustrere videre i denne delen.

Et annet moment som hvitvaskingsforskriften tar opp er “kontantbaserte virksomheter”, jf. § 4-9 bokstav a nr. 5. Som det var nevnt i del 1.3 er kontanter, eller fiat, fortsatt førstevalg for hvitvasking, og er dermed regulert i bl.a. hvitvaskingsloven § 5. Det problematiske med kontanter er dens nesten fraværende sporbarhet som fører til svært begrensede muligheter for tilfredsstillende bekreftelse av midlenes opprinnelse. Det kan tegnes en parallell til virtuell valuta; store antall transaksjoner fra ulike anonyme kilder er vanskelig å analysere, og dermed finne de reelle personene som står bak transaksjonene eller identifisere om formålene med overføringene er legitime. Sporbarheten av virtuell valuta er høy på grunn av bruk av

---

¹⁹¹ Prop. 40 L (2017-2018) s. 177

¹⁹² Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 259

¹⁹³ Ibid. s. 263

blokkjedeteknologien. I teorien kan man spore alle transaksjoner og identifisere identitet, men det er ikke alltid mulig å få tilgang til bl.a. nøkler som er i noen tilfeller nødvendig for å gjøre det. Transaksjonene er offentlige, og det er mulig å se disse på ulike plattformer og bruke ulike verktøy for å systematisere og forenkle innholdet.¹⁹⁴

Den høye sporbarheten har imidlertid en nyttig egenskap for antihvitvaskingsarbeidet; nærmere bestemt faktum at transaksjonshistorikken ikke er mulig å slette, som tillater å oppdage forbrytelser år etter at de ble begått, og returnere formuene til de rette eiere. Som eksempel for det kan nevnes en nyere sak fra 2023 publisert av den britiske Crown Prosecution Service (CPS). Saken handlet om straffedomfellelse av flere personer for bedrageri og hvitvasking av bl.a. Bitcoin for over 15 millioner britiske pund (GBP). Forbrytelsene var begått i løpet av tre måneder i 2017–2018.¹⁹⁵ Økokrim har også suksess i etterforskning av store kryptotyverisaker, og beslaglagte per 2023 kryptovaluta tilsvarende omtrent 60 millioner kroner.¹⁹⁶ Europol meddeler også positive resultater av blokkjedeanalyser i etterforskning.¹⁹⁷

Paragraf 24 er kortfattet, men innebærer omfattende forpliktelser for rapporteringspliktige.¹⁹⁸ Det er imidlertid fjerde ledd som er relevant for oppgaven, som innehar hjemmel for avvikling av kundeforholdet dersom “kundetiltak som ledd i løpende oppfølging ikke kan gjennomføres”. Regelen er lik den i § 21, og temaet er behandlet i del 4.5.

5.2. Praksis

Mulighetene for å belyse og avklare spørsmålene om kundetiltak og løpende oppfølging der kunden har befatning med virtuell valuta, i lys av pliktene behandlet i del 4, er svært begrenset. Det er ikke kommet nye relevante avgjørelser siden 2019, samtidig som både antall eiere av virtuell valuta, totalen av formuene virtuell valuta og antall retningslinjer som forsøker å regulere fenomenet med grunnlag i antihvitvaskingsarbeidet har steget.

Det finnes fire relevante avgjørelser, men alle har svært begrenset vekt. En av disse er fra Oslo tingrett, de andre tre er fra tvisteløsningsorganet Finansklagenemnda Bank (FinKN).¹⁹⁹ Praksisen skal jeg omtale fortløpende i de kommende deler 5.3–5.6, utenom saken fra 2019

---

¹⁹⁴ Se bl.a. Blockchain.com eller Chainalysis (2022)

¹⁹⁵ CPS (2023)

¹⁹⁶ Frich Flydal (2023)

¹⁹⁷ Europol (2022) s. 19

¹⁹⁸ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 286

¹⁹⁹ TOSLO-2017-173396; FinKN-2018-363; FinKN-2018-364; FinKN-2019-576

som jeg behandler avslutningsvis i denne delen. Dette begrunnes i hovedsak i at den nye finansavtaleloven legger opp til en klarere og mer pedagogisk framstilling av ulike avvisnings- og avviklingsgrunnlag, og det vil forhåpentligvis vise seg å være til gunst for både forbrukere, banker, advokater, dommere og andre som skulle ha behov for å navigere seg i regelverket. Den nye loven er imidlertid omfattende, og inneholder flere nye og mer detaljerte avvisningsgrunnlag, som er lett å overse ved overgangen fra den gamle lovens konsise §§ 14 og 21 valgte å inkludere andre avviklingsgrunnlag i tillegg til de som er sentrale for oppgaven.

Det må nevnes at Finansklagenemnda er en utenomrettslig nemnd som behandler forbrukerklager og gir rådgivende avgjørelser for å bidra til riktig løsning av tvistesaker.²⁰⁰ Selv om avgjørelsene ikke er bindende, “følges [de] som hovedregel av selskapene”.²⁰¹ Rettskildemessig vekt av avgjørelsene er imidlertid begrenset, og kan synes å være likt juridisk litteratur og bransjepraksis som kan tjene som veileder og gi informasjon om trender på ulike områder.

Saken FinKN-2019-576 gjaldt et spørsmål om en kunde kunne ansees som næringsdrivende på grunn av hans virksomhet som veksler av Bitcoin, som også var registrert hos Finanstilsynet. Selve spørsmålet for FinKN er ikke relevant for oppgaven, men det kan bemerkes at av banken anførte at risikoen knyttet til salg av kryptovaluta var nok for å utgjøre “saklig grunn” for å si opp kontoforhold etter finansavtaleloven § 21. Finansklagenemnda kom frem til at befatning, herunder kjøp og salg av Bitcoin som veksler, ikke kunne “i seg selv [...] gi grunnlag for oppsigelse eller heving”. Dette var imidlertid ikke begrunnet nærmere.

5.3. Tjenesteyterens avvisning av kundeforhold

Når det gjelder avvisning av kunder skal det skje etter finansavtaleloven § 4-1 (1) når en “saklig grunn” foreligger. Den nye bestemmelsen er ment som "konkretisering av tjenesteyterens alminnelige plikter"²⁰², og gir “de mest aktuelle grunnene” til avvisning.²⁰³ Forarbeidet viser til at den nye bestemmelsen viderefører den gamle finansavtaleloven § 14 med tilhørende praksis, men understreker at avvisning “vil kunne anses som “saklig” bare i

---

²⁰⁰ Finansklagenemnda 1

²⁰¹ Finansklagenemnda 2

²⁰² Prop. 92 LS (2019-2020) s. 374

²⁰³ Ibid. s. 274

særlige tilfeller”.²⁰⁴ Det vises til flere tilfeller av saklighet, men forholdet der kundetiltak ikke kan gjennomføres kommer ikke klart frem. I lovkommentaren til hvitvaskingsloven § 24 står det imidlertid at rapporteringspliktige skal forsøke å gjennomføre kundetiltak, og ikke kan vise til effektivitets- og ressurs hensyn som grunnlag. Det som vil imidlertid utgjøre en “saklig grunn” for avvisning dersom “kunden vil eksponere den rapporteringspliktige for straffansvar”.²⁰⁵

Avvisning av kunder er en sterk reaksjon, og den nye loven forsøker å skape mer klarhet rundt reguleringen. En praktisk oppdatering var gjennomført i avsnitt 4, som heter at tjenesteyteren kan “kreve at kunden innhenter opplysninger om kunden selv som er nødvendige for å inngå avtale”. Adgangen til å kreve nødvendige opplysninger var dokumentert bestridt i praksis. Finansklagenemnda avgjorde saker der klageren mente at bankene ikke var berettiget til å innhente opplysninger. Det var bl.a. uttalt at “banken måtte klare å finne ut av transaksjonene selv” og at banken “ikke hadde rett til å be om alle de opplysningene som [den] ville ha”²⁰⁶, eller foreslått at banken skulle innhente “all relevant informasjon fra politiet”²⁰⁷ der det fantes en henlagt politisak om transaksjonene som banken trengte flere opplysninger om.

Hjemmelen ble tatt med i loven etter forslag fra bl.a. Bitmynt AS/Sunde Bitmynthandel, en part i en viktig tingrettssak fra 2017.²⁰⁸ I forarbeidet forklares at det er ønskelig at adgangen til avvisning etter hvitvaskingsloven fremgår i lovteksten, og begrenser med det bankenes mulighet til å avvise kunder på grunn av at vilkårene i hvitvaskingsloven oppfattes som “arbeidskrevende eller brysomme”.²⁰⁹ Samtidig var det ønskelig å “presisere” at kontraheringsplikten for banker ikke gjelder “før kunden lagt frem alle de nødvendige opplysningene”.²¹⁰

Tingrettssaken til Sunde Bitmynthandel gjaldt i tillegg et spørsmål om avvisning av kunde på grunn av hans “omfattende bitcoinhandel/bitcoinveksling”. Banken fikk medhold med begrunnelse i at slik virksomhet medførte en stor risiko for hvitvasking gjennom den svært begrensede reelle sporbarheten av kunder bak bitcointransaksjoner.²¹¹

---

²⁰⁴ Ibid. s. 374

²⁰⁵ Rui, Ringen og Rørholt (2021) s. 274

²⁰⁶ FinKN 2023-1

²⁰⁷ FinKN 2022-763

²⁰⁸ TOSLO-2017-173396

²⁰⁹ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 274

²¹⁰ Ibid. s. 375

²¹¹ TOSLO-2017-173396

Historien før saken havnet i tingretten er imidlertid interessant som illustrasjon, siden den ikke er rettslig avgjort. Sunde var først kunde i banken som privatperson og drev med veksling av virtuell valuta, som førte til at han ble registrert med “høy risiko” i bankens systemer. Når antall månedlige transaksjoner økte fra 500 til over 1400 på to måneder, og alle hadde tilknytning til veksling av Bitcoin, ble kundeforholdet avvirket, og etter det søkte Sunde om bedriftskonto. Det er avslag på den sistnevnte søknaden som ble avgjort i retten.

Saken har imidlertid begrenset verdi per i dag. For det første, var kunden næringsdrivende. For det andre, på den tiden var ikke kryptovalutavekslere omfattet av hvitvaskingsregelverket. Selv om Sunde Bitmyntehandel opplyser om interne rutiner for kontroll og samarbeid om mistenkelige transaksjoner med politiet, var virksomheten ikke underlagt samme standarder som andre finansaktører. Det virker som en forsømmelse, men tingretten har i tillegg konkludert i at vilkåret om “saklige grunner” var oppfylt etter den daværende lovens § 21, og ikke § 14. Som skrevet tidligere gjelder § 21 for eksisterende kundeforhold, og § 14 for avvisning av nye kunder, og det var det siste som var tilfellet.

I 2018 ble en sak om avvisning av kunde der kundens midler “stammet fra handel med kryptovalutaen Bitcoin” avgjort av FinKN Bank dagen, og banken fikk medhold.²¹² Avvisning ble begrunnet i at banken hadde “policy” om “ikke å opprette kundeforhold hvor midlenes opprinnelse involverer bitcoin”. Finansklagenemnda vurderte om innholdet i denne policy ga saklig grunn “i det individuelle tilfellet”. Selve vurderingen er veldig kort og inneholder generaliteter uten henvisninger. Vurderingen er mangelfull og kritikkverdigg, fordi det inneholder ingen konkrete forhold eller forsøk på å finne en tilstrekkelig måte for å dokumentere for midlenes opprinnelse, slik at kundekontrollen lot seg gjennomføre.

Den risikobaserte tilnærmingen tilpasset “den konkrete risiko” var allerede et krav etter på den tiden gjeldende hvitvaskingsloven § 5, jf. § 6.²¹³ Det ble understreket i forarbeidet at tilnærmingen “ikke innebærer at rapporteringspliktige kan unnlate å utføre kundekontrolltiltak”.²¹⁴ Denne risikobaserte måten å arbeide på ble gitt som anbefaling nr. 1 etter FATFs revisjon i 2012.²¹⁵

Likevel kom nemnden frem til at en høy iboende risiko for at midlene har tilknytning til straffbare forhold er nok for å avvise kunde. Riktignok opptjente kunden midlene i sin

---

²¹² FinKN-2018-364

²¹³ LOV-2009-03-06-11

²¹⁴ Ot.prp.nr. 3 (2008-2009)

²¹⁵ Utne (2019) s. 234

virksomhet som bitcoinveksler, men det er vanskelig å akseptere at saken ble håndtert etter lovens krav når ingen konkrete vurderinger ble gjort (eksempelvis antall og hyppighet av transaksjoner, virksomhetens varighet, summen av midlene mm., som er vanlige momenter i vurderingene som ikke nødvendigvis har tilknytning til virtuell valuta, men som uansett kunne opplyse forholdene bedre; se f.eks. FinKN-2021-1, FinKN-2022-342, TOSLO-2017-173396). Dette synes å være et eksempel på de-risking, og resultatet ville sannsynligvis vært annerledes i dag på grunn av den mer detaljerte utviklingen av regelverket.

Saken ble behandlet noen måneder før hvitvaskingsforskriften trådte i kraft 15. oktober 2018. Det kan hende at dersom en lignende sak ble behandlet etter at endringene i forskriften trådte i kraft hadde utfallet vært annerledes. Dette er særlig med tanke på at vekslere av virtuell valuta er nå mer regulert, og er påvist mindre risiko.²¹⁶

I en annen sak fra 2020 fikk en forbruker medhold i det at banken han ønsket å bli kunde i ikke gjennomførte tilstrekkelige kundetiltak.²¹⁷ Forbrukeren var straffedomfelt tidligere, og banken mente at det ville bli altfor ressurskrevende og risikabelt å overholde sine forpliktelser etter hvitvaskingsloven. Dette ble ansett som mangel på konkrete risikobaserte tiltak, og som følge av det har ikke banken oppfylt kravet om “saklig grunn”. Saken har imidlertid ingen tilknytning til virtuell valuta, men kan tjene som illustrasjon til hvorfor det var behov for en mer utførlig regulering gitt nå i § 4-1 (4).

Adgangen til å nekte gjennomføring av “et godkjent betalingsoppdrag” er nå hjemlet i finansavtaleloven § 4-6, og er en videreføring av den gamle finansavtaleloven § 26 b. Med “godkjent” menes det at “betaleren har gitt samtykke til at betalingstransaksjonen gjennomføres”, jf. § 4-2 (1). Den nye lovens bestemmelse gjelder imidlertid bare for tilfeller der det “foreligger en kontoavtale mellom betaleren og tjenesteyteren”.²¹⁸ Avvisning av en transaksjon uten en kontoavtale med den som ønsker å foreta betalingen må skje etter § 4-1, noe som kan bli relevant innen oppgavens tema.²¹⁹

5.4. Tjenesteyterens oppsigelse av kundeforhold

Finansavtaleloven § 4-43 om betalingstjenesteyterens oppsigelse gir banker adgang til å si opp avtaler “dersom dette følger av avtalen og det foreligger saklig grunn”, uten at det er en

---

²¹⁶ Økokrim (2022) s. 4

²¹⁷ FinKN-2020-973

²¹⁸ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 377

²¹⁹ Ibid.

plikt. Videre er det gitt en liste over tilfeller som regnes som “saklig grunn [...] i alle tilfeller”, hvor bokstav b og c kan bli relevante. Den nye loven gir et selvstendig grunnlag for kredittytters oppsigelse av kredittavtaler i § 5-14, men dette er utenfor oppgavens rekkevidde.

Ordlyden “i alle tilfeller” kan forstås slik at listen ikke er uttømmende, og at listen snarere presiserer tilfeller der det er utvilsomt at vilkåret er oppfylt. Forarbeidet støtter en slik forståelse.²²⁰ Hva slags andre typetilfeller kan oppstå er imidlertid et bredt spørsmål som er utenfor oppgavens kjerne. I forarbeidet fremkommer at forhold som ansees som “saklig grunn” for avvisning av en kunde etter § 4-1 “bør kunne gi rett også til oppsigelse av kontoavtalen”, men terskelen skal være noe høyere for oppsigelse enn for avvisning på grunn av oppsigelsens mer inngripende karakter.²²¹

Etter bokstav b kan et kundeforhold sies opp hvis kunden “med hensikt har brukt kontoen til ulovlige formål”. Etter bokstav c skal “uriktige opplysninger” gitt av kunden for å få “rett til betalingskonto [...] nevnt i § 4-1” utgjøre en “saklig grunn”, dersom “korrekte opplysninger ville ha ført til avslag”.

Ordlyden i bokstav b krever en viss grad av sikkerhet om at kontoen har faktisk vært brukt til ulovlige formål, og at kunden utviste skyld bevisst, jf. “med hensikt”. Det stilles imidlertid ikke krav om “forsett” i straffelovens forstand, og det er understreket at “betalingstjenesteyteren ved å si opp kontoavtalen ikke skal forfølge straffbare forhold som ikke rammer betalingstjenesteyterens virksomhet”.²²² Det er imidlertid uklart om dette er en terskel som krever en rettsavgjørelse for å slå til, eller om det er opp til bankens skjønn å vurdere forholdet.

Bokstav c angir en “saklig grunn” som forutsetter at kunden gir “uriktige opplysninger” som er relevante for kontoinngåelsen, og at slike var avgjørende for bankens positive beslutning. I tilfeller der kunden bevisst ga uriktige opplysninger til en bank i “tro at det ville gi større sjans for å åpne konto, mens betalingstjenesteyteren var forpliktet til ikke å avvise kunden, skal det forhold at kunden har gitt uriktige opplysninger, ikke gi grunnlag for oppsigelse”.²²³ Denne uttalelsen opplyser om innholdet i bestemmelsen, men gir også innblikk i hvordan

---

²²⁰ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 207

²²¹ Ibid.

²²² Ibid.

²²³ Ibid.

kontraheringsplikten forstås. I samspill om spørsmålet om det foreligger forbud mot de-risking, veier den tungt for tilstedeværelse av et slikt forbud.

For tilfeller med befatning med virtuell valuta, kan det stilles et spørsmål om en bank kan si opp en avtale der kunde var unngått å opplyse om at hen har befatning med virtuell valuta. Siden virtuell valuta er lovlig, er det sannsynligvis ikke enhver befatning som vil utgjøre en “saklig grunn”.

Som følge av at § 4-1 (1) viderefører “i hovedsak” den gamle § 14 og § 4-43 “bygger på gjeldende § 21 (1), og begge gamle bestemmelsene inneholdte et krav om “saklig grunn” , er både gamle forarbeider og praksis knyttet til avvisning og oppsigelse av kundeforhold med henvisning til “saklige grunner” relevant.²²⁴

En sak avgjort av FinKN Bank i 2018 gjaldt oppsigelse av konto på grunn av kundens “innteksbringende virksomhet” som veksler av Bitcoin.²²⁵ Banken fikk medhold i det at oppsigelsen var “saklig begrunnet”. Begrunnelsen i avgjørelsen er mer omfattende, men like lite detaljert og like mangelfullt som i saken FinKN-2018-364, som ble behandlet i forrige del. Som i forrige tilfelle er det sannsynlig at begrunnelsen ville ikke kunne holde opp mot dagens skjerpede krav til kundetiltak og grunnlag for avvisning, og særlig med introduksjon av det selvstendige avvisningsgrunnlaget i medhold av bl.a. hvitvaskingsloven i finansavtaleloven § 3-8. I tillegg er det verdt å bemerke at på tidspunktet for FinKN-2018-363 omfattet ikke hvitvaskingsregelverket vekslere av virtuell valuta. som kunden i realiteten var uten å ha hatt konto som næringsdrivende.

5.5. Tjenesteyterens heving av kundeforhold

Ordene “oppsigelse” og “heving” er ikke synonymer i kontraktsrett, og medfører ulike virkninger. Oppsigelse er en ordinær måte å ende en avtale på, med påfølgende oppsigelsestid og gebyrer, mens “heving” er den sterkeste reaksjonen på avtalebrudd, som forutsetter et vesentlig mislighold, kan avsluttes “uten frist”²²⁶, dvs. umiddelbart, og kan få betydning “for tjenester som allerede er levert”.²²⁷

---

²²⁴ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 374 og s. 386

²²⁵ FinKN-2018-363

²²⁶ FinKN-2022-63

²²⁷ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 206

I den gamle loven var heving regulert av § 21 (2), og bestemmelsen var veldig konsis: En institusjon kunne heve en avtale ved “vesentlig misligholdt fra kundens side”, og skulle opplyse om grunnene til heving. I den nye loven er retten til heving fra tjenesteyterens side regulert av §§ 3-51 og 3-52, som bygger i hovedsak “på hevingsreglene i gjeldende § 52 for kredittavtaler”.²²⁸ Den nye lovens oppdeling av den gamle bestemmelsen, som het “Institusjonens oppsigelse og heving”, bringer klarhet for forbrukere om at reaksjonene er ulike. Det finnes imidlertid ingen relevant rettspraksis eller praksis fra FinKN angående heving av kundeforhold med befatning av virtuell valuta.

5.6. Tjenesteyterens avvikling av kundeforhold

Dersom kundetiltak “som ledd i løpende oppfølging ikke kan gjennomføres, skal rapporteringspliktige avvikle kundeforholdet”, jf. hvitvaskingsloven § 24. Forarbeidet til hvitvaskingsloven sier at dersom kundetiltak er umulig å gjennomføre, vil det gi en “saklig grunn” til oppsigelse etter den gamle finansavtaleloven § 21.²²⁹

Forskjellen mellom avviklingsgrunnlag i finansavtaleloven § 3-8 og 4-1 er at § 3-8 skal omfatte tilfeller der tjenesteyter må avvikle et kundeforhold som følge av bl.a. hvitvaskingslovens plikter, uten hensynet til adgangen til avvikling i den aktuelle avtalen. Paragraf 4-1 krever imidlertid ikke at det foreligger en avtale, og gir grunnlag til å avvise nye kunder, selv når det skjer i medhold av hvitvaskingsloven. Basert på praksis som var behandlet under del 5, er en slik bestemmelse etterspurt og begrunnet.

En sak i TOSL-2020-172543 kan også illustrere behovet for en slik regel om innholdet i “saklig grunn” for en banks avvising av pengeoverføringer og sperring av kundens konto. Saken gjaldt pengeoverføringer fra et betalingsformidlingsselskap med tilknytning til pengespill uten tillatelse i Norge, noe som er regulert av pengespilloven. Saken er omfattende og grundig behandlet. Jeg skal ikke gå nærmere inn i vurderinger som ble gjort av domstolen etter krav og plikter som stilles av pengespillregelverket, men det ble påvist at både lovpålagte plikter og “nødvendigheten av å avverge risikoen for straffeansvar” ga saklig grunn til å avvise pengeoverføringene med hjemmel i den gamle finansavtaleloven § 14, og saklig grunn til å sperre kontoen med hjemmel i § 21. Adgangen til sperring er kodifisert nå i den

---

²²⁸ Ibid. s. 221

²²⁹ Prop. 40 L (2017-2018) s. 89

nye finansavtaleloven § 4-43. Saken ble anket til lagmannsretten og hevet²³⁰, og anke til Høyesterett ble nektet fremmet.²³¹

6. Avsluttende bemerkninger

Ettersom det finnes bare noen få og eldre rettssaker og saker fra Finansklagenemnda som illustrerer problemer som oppstår hos banker som forsøker å imøtegå hvitvaskingsrisiko knyttet til forbrukerens befatning med virtuell valuta er det begrenset hvorvidt det kan opplyse dagens utfordringer i temaet. Presiseringer av innholdet i det finansavtalerettslige regelverket gjennomført i den nye loven ser ut til å bygge på bl.a. flere typer sakstiltfeller som kom opp for domstolene og tvisteorganet gjennom årene, og representerer en viktig og lovende endring som ser ut til å være bedre egnet til ivaretagelse av både forbrukerhensyn og den legale økonomien i lys av hvitvaskingslovens plikter.

Som vi så på går den norske praksisen lite i dybden av mekanismene bak virtuell valuta ved spørsmål om bankenes avvisning og avvikling av kundeforhold, og som følger av det fremstår avgjørelsens begrunnelser som mangelfulle.²³² Noen av avgjørelsene tar ikke i betraktning antall transaksjoner, involverte summer, regelmessighet og andre momenter som er naturlig å drøfte i alminnelighet, og som i tillegg ikke krever noe teknisk kunnskap. Avgjørelsene er imidlertid, med hensyn til den intensive regulatoriske utviklingen, gamle. Avgjørelsene har i tillegg begrenset rettskildemessig vekt, som medfører at rettstilstanden ikke er avklart, og kan fungere som indikatorer for en generell skepsis blant banker og domstoler som var tilfelle i 2017-2019.

Samtidig som det hverken kom flere avgjørelser fra domstolene eller Finansklagenemnda Bank som følger av at kundetiltak ikke lot seg gjennomføre, har reguleringen av virtuell valuta og vekslere gjort betydelige fremskritt. Risikovurderinger både nasjonalt og internasjonalt kartlegger mangel på kunnskap og detaljerte retningslinjer som de største utfordringene som knyttes til gjennomføring av hvitvaskingslovens plikter om risikobaserte tiltak, og det er gjort store innsats til å legge til rette for at rapporteringspliktige skal kunne følge pliktene effektivt.

---

²³⁰ LB-2021-11208

²³¹ HR-2021-2072-U

²³² Se del 5

Samtidig som antall eiere av virtuell valuta øker kan det spores en utvikling i karakter av saker som kommer opp for domstoler og Finansklagenemnda. Spørsmål som kommer opp for retten nå i senere år er erstatningskrav,²³³ svindel ved investering i kryptovaluta²³⁴, og til og med medeiendomsrett i Bitcoins som var skaffet før og under ekteskap.²³⁵ En slik utvikling kan tyde på større aksept for virtuell valuta som fenomen; Sakene går fra avvisning og avvikling av kundeforhold på grunn av befatning med virtuell valuta til håndtering av problemstillingene som dette fortsatt nye fenomenet byr på blant befolkningen i hverdagslivet. Fravær av flere avvisnings- og avviklingssaker hos klageorganet og domstolene kan også tyde på at regelverket blir mer nyansert, effektivt og ivaretar forbrukerhensyn i større grad, slik at tvistene lar seg løse utenomrettslig og uten hjelp fra Finansklagenemnda. Dette er imidlertid antakelser som bør undersøkes nærmere.

Den nye finansavtaleloven endrer hvitvaskingsregelverket betraktelig, i den forstand at det ble vedtatt nye hjemler for avvisning med hensyn til lovpålagte plikter i § 3-8, samtidig som den rydder opp i hjemler for adgangen til å avvikle kundeforhold av ulike grunner, herunder oppsigelse, heving og avvikling. Alle disse reaksjonene var omfattet av den gamle finansavtaleloven § 24, og kunne lett medføre forvirring og sammenblanding av disse, særlig blant forbrukere. Det må sies at på grunn av manglende praksis etter den nye finansavtaleloven samt mangel på juridisk litteratur stod forarbeidet til den nye finansavtaleloven sentralt for kartlegging av det nye rettslige landskapet i hvitvaskingsregelverket. Hvordan reglene kommer til å bli anvendt i praksis gjenstår å se, men på flere punkter har lovgiver forsøkt å løse spørsmål som kom opp for domstolene og Finansklagenemnda i tidligere år. Den nye loven synes å være mer egnet til å ivareta forbrukerhensyn i større grad.

I motvirking av hvitvasking ved bruk av virtuell valuta er det internasjonale samarbeidet svært viktig. Dersom landene på verdensbasis samkjører mål, regelverk, metoder og kunnskap vil det effektivisere utviklingen av relevante tiltak, og kan samtidig spare ressurser. Innføring av automatiserte løsninger for gjennomføring av kundetiltak kan lette på arbeidsmengden hos rapporteringspliktige, som er særlig aktuelt i lys av transaksjonshyppigheten i handel av virtuell valuta, og gi raskere resultater, som er til gunst for både rapporteringspliktige, kunder og det økonomiske systemet som helhet. Drivkraften for nye løsninger stammer fra FATF og

---

²³³ LG-2022-4474; anke ble ikke tillot fremmet av Høyesterett, se HR-2023-290-U

²³⁴ FinKN-2022-689

²³⁵ LB-2022-88130

EBA, og nå med opprettelse av et felles europeisk tilsynsmyndighet AMLA blir dette arbeidet ytterligere forsterket.²³⁶

Det er kommet nye retningslinjer fra FATF som omfatter nye typer virtuell valuta og virtuelle eiendeler, noe som ikke er ennå gjennomført i norsk rett.²³⁷ Det kan forklares av at Norge deltar i EUs rettsskapende virksomhet gjennom EØS-avtalen, og avventer med gjennomføring av tilpasninger til det er kommet relevante legislative akter fra EU.²³⁸ Dette skjer nå med forordningen om markeder for kryptoverdier,²³⁹ som er nå vedtatt og skal bli publisert innen utgangen av juni og trer i kraft i EU fra juli 2023.²⁴⁰ Blant andre regelsett som kommer til å få betydning i nasjonal rett er EUs hvitvaskingspakke²⁴¹. Spesielt dens forslag til endring “om opplysninger som skal følge pengeoverføringer og visse kryptoeiendeler” som er interessant for temaets utvikling²⁴², samt opprettelsen av AMLA.²⁴³

Som det var nevnt innledningsvis, er antihvitvaskingssamarbeidet svært dynamisk og fleksibel, og dette er i senere år gjenspeilet av omfattende reguleringsarbeid blant de sentrale involverte institusjoner. Koronapandemiens utfordringer oppfordret FATF, EBA og nasjonale aktører til å ta steg for å motvirke økende risiko knyttet til hvitvasking ved bruk av virtuell valuta. Den nasjonale lovgivningen henger etter de retningslinjene som er gitt av FATF, men det skapes inntrykk av kontrollert rettsutvikling på området, med mangel på store saker som berører spørsmålet om uberettiget risikoeliminering og den antatte begrensede bruken av virtuell valuta til hvitvaskingsformål.

---

²³⁶ Røberg (2022)

²³⁷ FATF (2020); FATF (2021)

²³⁸ EØS-notat 3; Finanstilsynet (2019) s. 10

²³⁹ Den vedtatte teksten i P9_TA(2023)0117; EØS-notat 2

²⁴⁰ Ribe (2023)

²⁴¹ Europalov 1

²⁴² COM(2021)422; Europalov 2; EØS-notat 4

²⁴³ Røberg (2022)

Kilderegister

Norske lover

Straffeprosessloven	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)
EØS-loven	Lov nr. 109 27. november 1992 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven)
Finansavtaleloven	Lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven)
Hvitvaskingsloven – hvvl	Lov 6. mars 2009 nr. 11 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsloven)
Hvitvaskingsloven – hvvl	Lov 1. juni 2018 nr. 23 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvitvaskingsloven)
Straffeloven – strl	Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)
Finansavtaleloven	Lov 18. desember 2020 nr. 146 om finansavtaler (finansavtaleloven)

Norske forskrifter og rundskriv

FOR-2014-08-15-1076	Forskrift 15. august 2014 nr. 1076 om restriktive tiltak vedrørende handlinger som undergraver eller truer Ukrainas territoriale integritet, suverenitet, uavhengighet og stabilitet (Sanksjonsforskrift Ukraina (territoriell integritet mv.))
FOR-2018-09-14-1324	Forskrift 17. september 2018 nr. 1324 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvitvaskingsforskriften)
FOR-2022-09-28-1675	Overgangsregler til lov 18. desember 2020 nr. 146 om finansavtaler
RFT-2022-4	Rundskriv fra Finanstilsynet 15. november 2022 nr. 4, veileder til hvitvaskingsloven

Norske lovforarbeider, stortingsmeldinger og forhandlinger i Stortinget

NOU 1994:19	Finansavtaler og finansoppdrag. Delutredning nr 1
Ot.prp. nr. 3 (2008-2009)	Om lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsloven)
NOU 2016:27	Ny lovgivning om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering II Andre delutredning
Prop.40 L (2017-2018)	Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvitvaskingsloven)
Prop.92 LS (2019–2020)	Lov om finansavtaler (finansavtaleloven) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger nr. 125/2019 og 130/2019 av 8. mai 2019 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2014/17/EU om kredittavtaler for forbrukere i forbindelse med fast eiendom til boligformål (boliglåndirektivet) og delegert kommisjonsforordning (EU) nr. 1125/2014 (Finansavtaleloven, lovendr. og EØS-komiteens beslutning)

Norske rettsavgjørelser

TOSLO-2017-173396	Oslo tingrett – Dom
TOSL-2020-172543	Oslo tingrett – Dom
LB-2021-11208	Borgarting lagmannsrett – Kjennelse
HR-2021-2072-U	Norges Høyesteretts ankeutvalg – Beslutning
LG-2022-4474	Gulating lagmannsrett – Dom
LB-2022-88130	Borgarting lagmannsrett – Dom
HR-2023-290-U	Norges Høyesteretts ankeutvalg – Beslutning

Avgjørelser fra Finansklagenemnda Bank

FinKN-2018-363	Finansklagenemnda Bank – Avgjørelse
FinKN-2018-364	Finansklagenemnda Bank – Avgjørelse

FinKN-2019-576	Finansklagenemnda Bank – Avgjørelse
FinKN-2020-973	Finansklagenemnda Bank – Avgjørelse
FinKN-2022-63	Finansklagenemnda Bank – Avgjørelse
FinKN-2022-689	Finansklagenemnda Bank – Avgjørelse
FinKN 2022-763	Finansklagenemnda Bank – Avgjørelse
FinKN 2023-1	Finansklagenemnda Bank – Avgjørelse

Uttalelser fra andre norske organer og institusjoner

EØS-notat 1	Finansdepartementet om <i>Nytt europeisk tilsynssystem - EBA</i> , 7. juni 2017, https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2012/okt/nytt-europeisk-tilsynssystem-eba/id2434315/#:~:text=Forordningen%20er%20innlemmet%20i%20EØS,i%20lov%20om%20EØS-finanstilsyn.&text=Fra%201.,bedre%20forutsetningene%20for%20finansiell%20stabilitet (hentet 02.05.2023)
EØS-notat 2	Finansdepartementet om <i>Markeder for kryptoverdier</i> , 13. januar 2021, https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2020/des/markeder-for-kryptoverdier/id2790910/ (hentet 02.05.2023)
EØS-notat 3	Finansdepartementet om <i>Forslag til forordning om opplysninger som skal følge pengeoverføringer og visse kryptoeiendeler (omarbeiding)</i> , 6. oktober 2021, https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2021/okt/forslag-til-forordning-om-opplysninger-som-skal-folge-pengeoverforinger-og-visse-kryptoeiendeler-omarbeiding/id2878255/ (hentet 09.05.2023)
EØS-notat 4	Finansdepartementet om <i>Forslag til forordning om opplysninger som skal følge pengeoverføringer og visse kryptoeiendeler (omarbeiding)</i> , 19. oktober 2021, https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2021/okt/forslag-til-forordning-om-opplysninger-som-skal-folge-pengeoverforinger-og-visse-kryptoeiendeler-omarbeiding/id2878255/ (hentet 02.05.2023)
Finanstilsynet (2019)	Finanstilsynet om <i>Høringsnotat - forslag til endringer i hvitvaskingsloven og hvitvaskingsforskriften</i> , 1. november 2019,

<https://www.regjeringen.no/contentassets/56fe59758a8f41979c0b2979e2835410/horingsnotat-hvitvaskingsforskrift-2019-master-v11-endelig-2194816.pdf> (hentet 09.05.2023)

Lovavdelingen (2012)

Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet, §§ 26 og 93 - *Innlemmelse av EBA-forordningen i EØS-avtalen - konstitusjonelle spørsmål*, [tolkningsuttalelse til Finansdepartementet], 4. januar 2012,

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/-26-og-93--innlemmelse-av-eba-forordnin/id668057/> (hentet 02.05.2023)

Lovavdelingen (2022)

Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet, § 4-1 - *Tolkningsuttalelse om ny finansavtalelov § 4-1*, [tolkningsuttalelse til Finansdepartementet], 13. juli 2022,

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/-4-1-tolkningsuttalelse-om-ny-finansavtalelov-4-1/id2922808/> (hentet 07.05.2023)

Internasjonale direktiver, konvensjoner og lovforslag

Narkotikakonvensjonen

United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, Wien, 20. desember 1988

Palermokonvensjonen

United Nations Convention against Transnational Organized Crime, New York, 15. november 2000

New York-konvensjonen

United Nations Convention against Corruption, New York, 31. oktober 2003

Direktiv (EU) 2015/849

Europaparlamentets og Rådsdirektiv (EU) av 20. mai 2015 om forebyggende tiltak mot bruk av det finansielle systemet i forbindelse med hvitvasking av penger eller finansiering av terrorisme (EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv)

Direktiv (EU) 2018/843

Europaparlamentets og Rådsdirektiv (EU) av 30. mai 2018 om endring av direktiv (EU) 2015/849 om tiltak for å hindre at finanssystemet brukes til hvitvasking av penger eller finansiering av terrorisme og om endring av direktiv 2009/138/EF og 2013/36/EU (EUs femte hvitvaskingsdirektiv)

COM(2021)422

Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on information accompanying

transfers of funds and certain crypto-assets

P9_TA(2023)0117

European Parliament legislative resolution of 20 April 2023 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets and amending Directive (EU) 2019/1937 (COM(2020)0593 – C9-0306/2020 – 2020/0265(COD)) (vedtatte dokumenter)

Rapporter

Department of Treasury (2022)

U.S. Department of Treasury, *National Money Laundering Risk Assessment*, februar 2022, <https://home.treasury.gov/system/files/136/2022-National-Money-Laundering-Risk-Assessment.pdf> (hentet 28.04.2023)

ECB (2012)

ECB om *Virtual Currency Schemes*, oktober 2012, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (hentet 05.05.2023)

EBA (2021)

EBA om *Final Report. Guidelines on customer due diligence and the factors credit and financial institutions should consider when assessing the money laundering and terrorist financing risk associated with individual business relationships and occasional transactions ('The ML/TF Risk Factors Guidelines')* under Articles 17 and 18(4) of Directive (EU) 2015/849 (EBA/GL/2021/02), 1. mars 2021, https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Guidelines/2021/963637/Final%20Report%20on%20Guidelines%20on%20revised%20ML%20TF%20Risk%20Factors.pdf (hentet 04.05.2023)

EBA (2022)

EBA om *EBA Report on de-risking and its impact on access to financial services (EBA/REP/2022/01)*, s. 7–40, 5. januar 2022, https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Opinions/2022/Opinion%20on%20de-risking%20%28EBA-Op-2022-01%29/1025705/EBA%20Opinion%20and%20annexed%20report%20on%20de-risking.pdf (hentet 04.05.2023)

EBA (2023)

EBA om *Final Report. Guidelines amending Guidelines EBA/2021/02 on customer due diligence*

- and the factors credit and financial institutions should consider when assessing the money laundering and terrorist financing risk associated with individual business relationships and occasional transactions ('The ML/TF Risk Factors Guidelines') under Articles 17 and 18(4) of Directive (EU) 2015/849 (EBA/GL2023/03), 31. mars 2023, https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Guidelines/2023/1054143/Amending%20GLs%20to%20the%20RFGLs%20in%20relation%20to%20NPOs.pdf (hentet 04.05.2023)*
- Europol (2022) Europol, *Cryptocurrencies: Tracing the Evolution of Criminal Finances*, Europol Spotlight Report series, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 26. januar 2022, <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol%20Spotlight%20-%20Cryptocurrencies%20-%20Tracing%20the%20evolution%20of%20criminal%20finances.pdf> (hentet 28.04.2023)
- FATF (2014) FATF, *FATF Report, Virtual Currencies, Key Definitions and Potential AML/CFT Risks*, juni 2014, <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf> (hentet 05.05.2023)
- FATF (2020) FATF, *FATF Report to the G20 Finance Ministers and Central Bank Governors on So-called Stablecoins*, juni 2020, <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Virtual-Assets-FATF-Report-G20-So-Called-Stablecoins.pdf.coredownload.pdf> (hentet 09.05.2023)
- Finanstilsynet (2022) Finanstilsynet, *Hvitvasking og terrorfinansiering*, 14. februar 2023, <https://www.finanstilsynet.no/publikasjoner-og-analyser/arsrapport/arsrapport-2022/rapporter-fra-tilsynsomradene-for-2022/hvitvasking-og-terrorfinansiering/> (hentet 28.04.2023)
- Økokrim (2022) Økokrim og PST, *Nasjonal risikovurdering – Hvitvasking og terrorfinansiering*, 2022, <https://www.okokrim.no/getfile.php/5092547.2528.wsnnuzijatltml/Nasjonal+risikovurdering+hvitvasking+og+terrorfinansiering+2022-nett.pdf> (hentet 28.04.2023)

Litteratur

- Bjergaard (2021) Bjergaard, Anders Pedersen, *300.000 nordmenn eier kryptovaluta i Finansavisen*, 16. mars 2021, https://www.finansavisen.no/nyheter/finans/2021/03/16/7642837/300.000-nordmenn-eier-kryptovaluta?zephyr_sso_ott=wBmCOB (hentet 28.04.2023)
- Bolstad (2022) Bolstad, Erik, *fiatpenger* i Store norske leksikon, 22. juni 2022, <https://snl.no/fiatpenger> (hentet 27.04.2023)
- Chainalysis (2023) Chainalysis om *Is Bitcoin traceable?* i Crypto Basics, 11. april 2022, <https://blog.chainalysis.com/reports/is-bitcoin-traceable/> (hentet 09.05.2023)
- CPS (2023) CPS om *Sentence Update: Fraudsters sentenced for £21m loss in cryptocurrency* i News, Fraud and economic crime, 13. januar 2023, <https://www.cps.gov.uk/cps/news/sentence-update-fraudsters-sentenced-ps21m-loss-cryptocurrency> (hentet 09.05.2023)
- EBA (2016) EBA om *The European Banking Authority at a Glance* (2016), <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1401372/e8686db2-6390-4c52-ad06-bc8d24b7aeb5/EBA%20AT%20A%20GLANCE.pdf> (hentet 02.05.2023)
- EBA (2022) EBA om *Work Programme 2023 (EBA/REP/2022/20)*, september 2022, https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Reports/2022/1039834/2023%20EBA%20Work%20Programme.pdf (hentet 04.05.2023)
- EBA: Opinion on de-risking (2022) EBA om *Opinion of the European Banking Authority on 'de-risking' (EBA/Op/2022/01)*, 5. januar 2022, s. 1–6, https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Opinions/2022/Opinion%20on%20de-risking%20%28EBA-Op-2022-01%29/1025705/EBA%20Opinion%20and%20annexed%20report%20on%20de-risking.pdf (hentet

04.05.2023)

- Eckhoff og Smith (2019) Eckhoff, Torstein og Eivind Smith, *Forvaltningsrett*, 11. utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2019
- FATF (2014) FATF om *Guidance for a Risk-Based Approach. The Banking Sector*, 2014, <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/guidance/Risk-Based-Approach-Banking-Sector.pdf.coredownload.pdf> (hentet 01.05.2023)
- FATF (2018) FATF, *International conference on combating the financing of Daesh and Al-Qaeda*, Paris, France, 26. april 2018, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/No-money-terror-apr-2018.html> (hentet 03.05.2023)
- FATF (2021) FATF, *Updated Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers*, Paris, France, oktober 2021, www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/Updated-Guidance-RBA-VA-VASP.html (hentet 04.05.2023)
- FATF (2022) FATF, *Consolidated Processes and Procedures for Mutual Evaluations and Follow-Up: "Universal Procedures"*, Paris, France, september 2022, <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/images/methodology/FATF-Universal-Procedures.pdf.coredownload.pdf> (hentet 04.05.2023)
- FATF: Mandate (2019) FATF, *Mandate*, Washington, DC, 12. april 2019, <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/images/brochures-other/FATF-Ministerial-Declaration-Mandate.pdf.coredownload.pdf> (hentet 04.05.2023)
- FATF: Norway (2023) FATF, *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures: Norway. Follow-up Report & Technical Compliance Re-Rating*, 20. februar 2023, <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/fur/Follow-Up-Report-Norway-2023.pdf.coredownload.pdf> (hentet 04.05.2023)

FATF: High-Risk Jurisdictions subject to a Call for Action (2023)	FATF om <i>High-Risk Jurisdictions subject to a Call for Action</i> , 24. februar 2023, https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Call-for-action-February-2023.html (hentet 04.05.2023)
FATF: Jurisdictions under Increased Monitoring (2023)	FATF om <i>Jurisdictions under Increased Monitoring</i> , 24. februar 2023, https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Increased-monitoring-february-2023.html (hentet 04.05.2023)
FATF (2023)	FATF, <i>International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation</i> , Paris, France, februar 2023, https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/recommendations/FATF%20Recommendations%202012.pdf.coredownload.inline.pdf (hentet 27.04.2023)
Finanstilsynet: Uttalelse fra EBA om "de-risking" (2022)	Finanstilsynet, <i>Uttalelse fra EBA om "de-risking"</i> , 14. januar 2022, endret 23. mars 2022, https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/nyheter/2022/uttalelse-fra-eba-om-de-risking/ (hentet 06.05.2023)
Frankenfield (2022)	Frankenfiel, Jake, <i>Virtual Currency: Definition, Types, Advantages & Disadvantages</i> i Investopedia, 24. mars 2022, https://www.investopedia.com/terms/v/virtual-currency.asp (hentet 05.05.2023)
Frich Flydal (2023)	Frich Flydal, Eiliv, <i>Økokrim satte rekord i krypto-beslag i VG</i> , 15. februar 2023, https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/139b5k/oekokrim-satte-rekord-i-krypto-beslag (hentet 09.05.2023)
Hayes (2022)	Hayes, Adam, <i>Stablecoins: Definition, How They Work, and Types</i> i Investopedia, 4. oktober 2022, https://www.investopedia.com/terms/s/stablecoin.asp (hentet 09.05.2023)
Houben og Snyers (2018)	Houben, Roby, Dr., og Alexander Snyers, <i>Cryptocurrencies and blockchain: Legal context and implications for financial crime, money laundering</i>

- and tax evasion*, juli 2018,
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/619024/IPOL_STU\(2018\)619024_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/619024/IPOL_STU(2018)619024_EN.pdf)
(hentet 05.05.2023)
- Røberg (2022) Røberg, Vilde Høvik, *Parlamentet vil spore krypto-transaksjoner* i EU/EØS-nytt - 8. april 2022,
<https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/EU-EOS-informasjon/EU-EOS-nytt/2022/eueos-nytt--8.-april-2022/parlamentet-vil-spore-krypto-transaksjoner/> (hentet 02.05.2023)
- Iversen (2020) Iversen, Mona Lisa, *Bruk av kryptovaluta i kriminell virksomhet* i Økokrim, 3. november 2020, oppdatert 24. august 2021,
<https://www.okokrim.no/bruk-av-kryptovaluta-i-kriminell-virksomhet.6343555-411472.html> (hentet 02.05.2023)
- Jordheim (2022) Jordheim, Hans M., *Undersøkelse: 420.000 nordmenn eier kryptovaluta* i E24, 30. mars 2022,
<https://e24.no/boers-og-finans/i/Bj17w7/undersokelse-e-420000-nordmenn-eier-kryptovaluta> (hentet 28.04.2023)
- Kolakowski (2022) Kolakowski, Mark, *Russia May Use Cryptocurrency to Evade Sanctions* i Investopedia, 25. februar 2022,
<https://www.investopedia.com/russia-may-use-cryptocurrency-to-evade-sanctions-5220265> (hentet 09.05.2023)
- Leraand, Knudsen og Lundbo (2021) Leraand, Dag, Olav Fagelund Knudsen og Sten Lundbo, *Golfrådet* i Store norske leksikon, 15. august 2021, <https://snl.no/Golfradet> (hentet 01.05.2023)
- Lie og Øvreby (2022) Lie, Ken Siva og Harald Øverby, *blokkjede* i Store norske leksikon, 3. februar 2022,
<https://snl.no/blokkjede> (hentet 09.05.2023)
- Majaski (2022) Majaski, Christina, *Closed Virtual Currencies* i Investopedia, 30. juni 2022,
<https://www.investopedia.com/terms/c/closed-virtual-currency.asp> (hentet 06.05.2023)

- Nakamoto (2008) Nakamoto, Satoshi, *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*, 31. oktober 2008, <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (hentet 09.05.2023)
- Ribe (2023) Ribe, Mads, *MiCA - Ny EU-regulering av kryptomarkedet* i EY Blockchain, 21. april 2023, https://www.ey.com/no_no/blockchain/mica-ny-eu-regulering-av-kryptomarkedet (hentet 02.05.2023)
- Rui (2012) Rui, Jon Petter, *Hvitvasking: Fenomenet, regelverket, nye strategier*, Universitetsforlaget, Oslo, 2012
- Rui, Ringen og Rørholt (2021) Rui, Jon Petter, Gunnar Holm Ringen og Kristine Frivold Rørholt, *Hvitvaskingsloven: Lov 1. juni 2018 nr. 23 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering. Lovkommentar*, Universitetsforlaget, Oslo, 2021
- Sirnes og Sjøfjell (2021) Sirnes, Espen og Beate Sjøfjell, *trust* i Store norske leksikon, 2. mars 2021, <https://snl.no/trust> (hentet 07.05.2023)
- Tennøe (2022) Tennøe, Tore, *Kryptovaluta i Norge: dette bør vi diskutere*, 6. mai 2022, <https://teknologiradet.no/kryptovaluta-i-norge-dette-bor-vi-diskutere/> (hentet 09.05.2023)
- Trondal og Knudsen (2020) Trondal, Jarle og Olav Fagelund Knudsen, *EU-kommisjonen* i Store norske leksikon, <https://snl.no/EU-kommisjonen> (hentet 01.05.2023)
- Utne (2019) Utne, Amund, *Internasjonalt samarbeid mot hvitvasking og terrorfinansiering* i Lov og rett, vol. 58, 4, 2019, s. 232–254
- Villányi (2021) Villányi, Benjámín, *Money Laundering: History, Regulations, and Techniques* i Oxford Research Encyclopedia of Criminology, 27. april 2023, <https://oxfordre.com/criminology/view/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore-9780190264079-e-708> (hentet 27.04.2023)

- Wilson (2019) Wilson, Tom, *Explainer: 'Privacy coin' Monero offers near total anonymity* i Reuters, 15. mai 2019, <https://www.reuters.com/article/us-crypto-currencies-altcoins-explainer-idUSKCN1SL0F0> (hentet 09.05.2023)
- Øvreby (2021) Øvreby, Harald, *kryptovaluta* i Store norske leksikon, 21. desember 2021, <https://snl.no/kryptovaluta> (hentet 09.05.2023)

Nettsider uten forfatter og/eller publiseringsdato

- CoinMarketCap 1 CoinMarketCap om *Global Cryptocurrency Charts*, <https://coinmarketcap.com/charts/> (hentet 09.05.2023)
- EBA 1 EBA om *Guidelines on ML/TF risk factors (revised)*, <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/anti-money-laundering-and-e-money/revised-guidelines-on-ml-tf-risk-factors#pane-new-3cd4feaf-807f-4122-9d50-97dc4859d840> (hentet 04.05.2023)
- Europalov 1 Europalov om *Hvitvaskingspakken*, <https://europalov.no/pakke/hvitvaskingspakken> (hentet 02.05.2023)
- Europalov 2 Europalov om *Opplysningsplikt ved overføring av kryptoeiendeler*, <https://europalov.no/rettsakt/opplysningsplikt-ved-overforing-av-kryptoeiendeler/id-29309> (hentet 02.05.2023)
- Europol 1 Europol om *Money Laundering*, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/crime-areas/economic-crime/money-laundering> (hentet 09.05.2023)
- FATF VACG (2023) FATF Press Release om *Virtual Assets Contact Group (VACG)*, 14. april 2023, <https://www.fatf-gafi.org/content/fatf-gafi/en/publications/Virtualassets/Press-Release-FATF-VACG-2023.html> (hentet 01.05.2023)
- FATF 1 FATF om *What we do*, <https://www.fatf-gafi.org/en/the-fatf/what-we-do.html> (hentet 03.05.2023)
- FATF 2 FATF om *Who we are*, <https://www.fatf-gafi.org/en/the-fatf/who-we-are.html>

	(hentet 03.05.2023)
FATF 3	FATF om <i>Methods and Trends</i> , https://www.fatf-gafi.org/en/topics/methods-and-trends.html (hentet 04.05.2023)
FATF 4	FATF om <i>Guidance</i> , https://www.fatf-gafi.org/en/documents/guidance.html (hentet 04.05.2023)
FATF 5	FATF om Mutual Evaluations, https://www.fatf-gafi.org/en/topics/mutual-evaluations.html (hentet 04.05.2023)
Finansklagenemnda 1	Finansklagenemnda om <i>Om Finansklagenemnda</i> , https://www.finkn.no/Om-oss (hentet 08.05.2023)
Finansklagenemnda 2	Finansklagenemnda om <i>FinKN Bank</i> , https://www.finkn.no/Nemndene?id=92#92 (hentet 08.05.2023)
Skatteetaten 1	Skatteetaten om <i>Skatteregler - Virtuelle eiendeler</i> , https://www.skatteetaten.no/person/skatt/hjelp-til-riktig-skatt/aksjer-og-verdipapirer/om/virtuell-valuta/skatteeregler---virtuell-valuta/#.~:text=Alle%20inntekter%20fra%20virtuelle%20eiendeler,og%20skattlegges%20med%2022%20prosent. (hentet 07.05.2023)
Økokrim 1	Økokrim om <i>Statistikk MT-rapporter</i> , https://www.okokrim.no/statistikk-mt-rapporter.565566.no.html (hentet 26.04.2023)
Økokrim 2	Økokrim om <i>Internasjonalt samarbeid</i> , https://www.okokrim.no/internasjonalt-samarbeid.549339.no.html (hentet 07.05.2023)